

Dok. br. 1S-26-O-11-4/2-2

STRATEGIJA ZA PROVOĐENJE OKVIRNOG SPORAZUMA O SLIVU RIJEKE SAVE

April 2011. godine

Sadržaj

1.	UVOD.....	5
2.	OKVIR ZA PREKOGRANIČNU SURADNJU U SLIVU RIJEKE SAVE.....	6
2.1.	PRIRODNA OSNOVA ZA SURADNJU.....	6
2.2.	ZAKONSKI OKVIR ZA SURADNJU.....	6
2.3.	MEHANIZMI SURADNJE	8
3.	TRENTUTNI STATUS U PROVOĐENJU <i>OKVIRNOG SPORAZUMA</i>	11
3.1.	PLOVIDBA	11
3.2.	UPRAVLJANJE VODAMA	12
3.3.	OSTALE AKTIVNOSTI OD ZNAČAJA ZA PROVOĐENJE <i>OKVIRNOG SPORAZUMA</i>	13
3.4.	NAUČENE LEKCIJE.....	14
4.	SPECIFIČNI CILJEVI PROVOĐENJA <i>OKVIRNOG SPORAZUMA</i> I MJERE ZA NJIHOVO OSTVARENJE	16
4.1.	PLOVIDBA	16
4.2.	UPRAVLJANJE RIJEČNIM SLIVOM	20
4.3.	UPRAVLJANJE POPLAVAMA.....	24
4.4.	SPRJEČAVANJE I KONTROLA AKCIDENATA	26
4.5.	MEĐUSEKTORSKA PITANJA	28
5.	SUDJELOVANJE JAVNOSTI I UKLJUČIVANJE INTERESNIH GRUPA U PROVOĐENJE <i>OKVIRNOG SPORAZUMA</i>.....	31
6.	PRAĆENJE PROVOĐENJA <i>OKVIRNOG SPORAZUMA</i>	33
7.	DODACI	35
	DODATAK 1: LISTA TIJELA ODGOVORNIH ZA PROVOĐENJE <i>OKVIRNOG SPORAZUMA</i> O SLIVU RIJEKE SAVE	36
	DODATAK 2: LISTA PREDSTAVNIKA U SAVSKOJ KOMISIJI	37
	DODATAK 3: LISTA SKRAĆENICA I AKRONIMA.....	38
8.	REFERENCE	40

1. Uvod

Kako bi se osiguralo efikasno provođenje *Okvirnog sporazuma o slivu rijeke Save (Okvirni sporazum)* [1], Međunarodna komisija za sliv rijeke Save (*Savska komisija*) je još u jesen 2005. godine, ubrzo nakon svog osnivanja, započela s razvojem strategije za provođenje *Okvirnog sporazuma*.

Na temelju postojećeg okvira [1, 2, 3], prva *Strategija za provođenje Okvirnog sporazuma o slivu rijeke Save* [4] je finalizirana i formalno usvojena od strane Savske komisije 2008. godine, kao rezultat procesa koji je uključivao veći broj stručnjaka i interesnih grupa iz područja sliva rijeke Save.

Međutim, kontinuiran napredak u provođenju *Okvirnog sporazuma* koji je ostvaren prethodnih godina, kao i neprekidno mijenjanje „okruženja” procesa provođenja u istom periodu, su doveli do situacije u kojoj je ažuriranje postojeće *Strategije* bilo ne samo razuman, već i neophodan korak.

Naime, dodatno su unaprjeđivani snaga i funkcionalnost sistema provođenja *Okvirnog sporazuma* [5]. Ostvareni su neki važni rezultati [6-16], a pokrenuta je ili je već provedena većina aktivnosti koje su bile predviđene aktuelnom *Strategijom*. Također su identificirani izazovi i prepreke za provođenje *Okvirnog sporazuma*.

Uspostavljena je suradnja sa brojnim organizacijama i institucijama, a stečeno je i značajno iskustvo drugih riječnih slivova Evrope i šire, čime je skrenuta pažnja na novonastala pitanja koja će se trebati rješavati u budućem periodu.

Priprema i implementacija projekata koji su relevantni za provođenje *Okvirnog sporazuma* su postepeno postali okosnica cijelog procesa. Osigurano je financiranje nekoliko suštinskih projekata, a zemlje su identificirale i usuglasile se oko budućih prioritetnih projekata. Nekoliko projekata je također prepoznato i od strane Evropske komisije koja ih je uvrstila u *Akcijski plan Strategije Evropske unije za Dunavski region* [17], što će svakako predstavljati relevantan okvir za buduće provođenje projekata koji su važni za provođenje *Okvirnog sporazuma*.

Na kraju, određeni procesi i događaji, kao i njihovi ishodi, i to ne samo na nivou savskog sliva [18-21], već i na nivou Dunava [22-24] i Evrope [17, 25, 26], su doveli do mišljenja da je neophodno razmotriti i ažurirati buduće provođenje *Okvirnog sporazuma*.

Imajući na umu naprijed pomenute činjenice, razvijena je dorađena *Strategija*, sa primarnom namjerom da se u potpunosti iskoriste dosadašnji naponi i ostvareni rezultati, da se sinhroniziraju iskustva i nova znanja stečena tokom prethodnih godina, da se reagira na i uključi u relevantne tekuće procese na nivou Dunava i Evrope, čime će se dodatno ojačati osnova za potpuno provođenje *Okvirnog sporazuma*.

Struktura dorađene *Strategije* je jednostavna i jasna. Okvir za prekograničnu suradnju u slivu rijeke Save je opisan u Poglavlju 2. Ovo poglavlje sadrži osnovne informacije o slivu, kao i informacije o pravnom i institucionalnom okviru za suradnju iz ugla *Okvirnog sporazuma* i Savske komisije. Trenutni status provođenja *Okvirnog sporazuma*, uključujući najvažnija ostvarenja i dosadašnje izazove, je ilustriran u Poglavlju 3. Specifični ciljevi provođenja *Okvirnog sporazuma* i mjere za njihovo postizanje, koji su opisani u Poglavlju 4, su elaborirani u odnosu na pojedinačna prioritetna područja, od kojih svako odgovara nekom od specifičnih ciljeva *Okvirnog sporazuma*. Poglavlja 5 i 6 se bave pitanjima sudjelovanja javnosti i uključivanja interesnih grupa u provođenje *Okvirnog sporazuma*, te pitanjima njegovog praćenja. Dodaci (Poglavlja 7 i 8) pružaju dopunske informacije, uključujući listu skraćenica i akronima, kao i listu referenci.

2. Okvir za prekograničnu suradnju u slivu rijeke Save

2.1. Prirodna osnova za suradnju

Sliv rijeke Save¹ je značajan sliv jugoistočne Evrope, ukupne površine od približno 97.713 km² [6], što predstavlja 12% slivnog područja rijeke Dunav. Površinu sliva dijeli šest zemalja (Tabela 1), sa ukupnim brojem stanovnika od otprilike 8,5 miliona.

Rijeka Sava je treća najduža pritoka rijeke Dunav. Dužina rijeke Save od izvora smještenog u zapadnim slovenskim planinama do ušća u Beogradu (Srbija) iznosi 945 km [6]. Sa svojim prosječnim proticajem na ušću od oko 1.700 m³/s, rijeka Sava predstavlja vodom najbogatiju pritoku Dunava, doprinoseći sa skoro 25% ukupnom proticaju Dunava.

Tabela 1. Osnovni podaci o slivu rijeke Save [6].

Država	Udio sliva po državi (km ²)	Udio sliva po državi (%)
Slovenija	11.734,8	12,0
Hrvatska	25.373,5	26,0
Bosna i Hercegovina	38.349,1	39,2
Srbija	15.147,0	15,5
Crna Gora	6.929,8	7,1
Albanija	179,0	0,2
Ukupno	97.713,2	100,0

Sliv rijeke Save je široko poznat po svojim visokim ekološkim i socijalnim vrijednostima, koje ne potiču isključivo iz njene prirodne ljepote, izvanredne raznovrsnosti krajolika i biodiverziteta, te velikih retencionih područja duž rijeke, već također i iz velikog potencijala za razvojne aktivnosti, kao što su prijevoz tereta i putnika plovitim putevima, ili turizam i rekreacija.

U slivu rijeke Save se nalazi najveći kompleks aluvijalnih močvara u slivu rijeke Dunav, kao i velika ravničarska šumska područja, što predstavlja jedinstven primjer riječnog sliva sa još uvijek netaknutim plavnim područjima koja ublažavaju poplave i podržavaju biodiverzitet u istim. U slivu rijeke Save postoji šest Ramsar područja, kao i brojna područja koja su od značaja za biljni svijet i ptice, te zaštićena područja na nacionalnom nivou i Natura 2000 područja.

Rijeka Sava sudjeluje u dunavskoj transportnoj mreži unutarnjih plovnih puteva sa 594 km plovnog puta, od Beograda do Siska (Hrvatska), i pruža brojne lokacije i mogućnosti za različite vrste turizma i rekreacije duž cijelog vodotoka.

2.2. Zakonski okvir za suradnju

Poslije političkih promjena koje su se dogodile u regionu početkom 1990-ih, rijeka Sava, koja je bila najveća nacionalna rijeka u bivšoj državi, postala je međunarodna rijeka od velikog značaja.

Uspostavljanje Pakta stabilnosti za jugoistočnu Evropu 1999. godine je osiguralo čvrstu osnovu za pokretanje suradnje interesnih grupa u regionu i, postepeno, stvaranje novog pristupa u upravljanju vodnim resursima u slivu rijeke Save.

¹ Detaljne informacije o slivu se nalaze u *Izveštaju o analizi slive rijeke Save* [6].

Na temelju toga, četiri zemlje sliva rijeke Save – Bosna i Hercegovina, Savezna Republika Jugoslavija (kasnije Srbija i Crna Gora, a zatim Republika Srbija), Republika Hrvatska i Republika Slovenija, su ušle u proces pregovora, sa primarnim ciljem da se uspostavi odgovarajući okvir za prekograničnu suradnju, s ciljem obezbjeđenja održivog korištenja, zaštite i upravljanja vodnim resursima u slivu rijeke Save, čime će se omogućiti bolji uvjeti života i povećanje standarda stanovništva u regionu.

Kao ključna prekretnica u procesu, izrađen je *Okvirni sporazum o slivu rijeke Save (Okvirni sporazum)*, kao jedinstven međunarodni ugovor koji integrira sve aspekte upravljanja vodnim resursima i kojim se uspostavlja Međunarodna komisija za sliv rijeke Save sa pravnim statusom međunarodne organizacije (*Savska komisija*), a u svrhu provođenja *Okvirnog sporazuma*.

Nakon potpisivanja *Okvirnog sporazuma* 3. decembra 2002. godine, u Kranjskoj Gori (Slovenija), osnovana je Privremena Savska komisija kako bi se pripremili svi koraci koji su neophodni za uspostavljanje stalne Komisije nakon stupanja *Okvirnog sporazuma* na snagu.

Nakon što su sve Strane ratificirale *Okvirni sporazum*, i nakon njegovog stupanja na snagu 29. decembra 2004. godine, 27. juna 2005. godine je održana Prva konstituirajuća sjednica Savske komisije, nakon čega je stalni Sekretarijat Savske komisije, čije se sjedište nalazi u Zagrebu (Hrvatska) započeo sa radom u januaru 2006. godine. Od tada, Savska komisija predstavlja „motor” suradnje Strana *Okvirnog sporazuma* na njegovom provođenju, a njen status je ukratko opisan u Poglavlju 3.

Okvirni sporazum o slivu rijeke Save [1] predstavlja međunarodni ugovor koji integrira sve komponente upravljanja vodama – različite načine korištenja voda, zaštitu voda i vodnih ekosistema, kao i zaštitu od štetnih efekata voda nastalih usljed poplava, suša, leda i akcidenata koji uključuju zagađenje vode.

Okvirni sporazum naglašava značaj prekogranične suradnje vlada, institucija i pojedinaca, definirajući ključni cilj i tri glavna opća cilja suradnje, kao što je prikazano u Okviru 1.

Okvir 1. Ključni cilj i opći ciljevi *Okvirnog sporazuma*.

Ključni cilj Prekogranična suradnja na održivom razvoju regiona koja se odnosi na sliv rijeke Save Opći ciljevi: • Uspostavljanje međunarodnog režima plovidbe rijekom Savom i njenim plovnim pritokama; • Uspostavljanje održivog upravljanja vodama u slivu rijeke Save, i • Sprječavanje/ograničavanje opasnosti u slivu (npr. poplava, suša, leda, akcidenata) i uklanjanje/smanjenje njihovih štetnih posljedica.
--

Osnovni **principi** definirani *Okvirnim sporazumom* uključuju:

- suradnju zasnovanu na suverenoj jednakosti, teritorijalnom integritetu, uzajamnoj koristi i dobroj vjeri s ciljem ostvarivanja ciljeva *Okvirnog sporazuma*, suradnju utemeljenu na redovnoj razmjeni informacija unutar sliva, suradnju sa međunarodnim organizacijama, i suradnju koja je u skladu sa Direktivom 2000/60/EC (*Okvirna direktiva o vodama*) i Direktivom 2007/60/EC (*Direktiva o procjeni i upravljanju rizikom od poplava*, u daljnjem tekstu *Direktiva o poplavama*), i
- razumno i pravedno korištenje vodnih resursa, provođenjem mjera u cilju obezbjeđenja integriteta vodnog režima unutar sliva i smanjenja prekograničnih utjecaja prouzrokovanih

obavljanjem privrednih i drugih aktivnosti Strana *Okvirnog sporazuma*, kao i poštivanjem principa nenanošenja štete.

Provođenje *Okvirnog sporazuma* je u nadležnosti nacionalnih tijela koja su službeno imenovana od Strana *Okvirnog sporazuma* (lista se nalazi u Dodatku 1), a koordinirano je od strane Savske komisije.

Okvirni sporazum predstavlja prvi razvojno-orijentiran multilateralni sporazum u poslijeratnom periodu, zaključen u regionu bivše Jugoslavije nakon *Dejtonskog mirovnog sporazuma* i *Sporazuma o sukcesiji*. Obuhvatanjem cjelokupnog upravljanja vodnim resursima i rješavanjem pitanja razvoja i održivosti, čime se povezuju razvoj plovidbe i zaštita okoliša, *Okvirni sporazum* pruža Savskoj komisiji najšire polje djelovanja među organizacijama koje se bave riječnim i jezerskim slivovima u Evropi.

2.3. Mehanizmi suradnje

Međunarodna komisija za sliv rijeke Save (*Savska komisija*) je zajednička institucija uspostavljena kao međunarodna organizacija sa međunarodnom pravnom sposobnošću neophodnom za izvršenje njenih funkcija, sa stalnim sekretarijatom kao svojim izvršnim tijelom.

Mandat i odgovornosti Savske komisije, definirani Aneksom I *Okvirnog sporazuma o slivu rijeke Save – Statutom Međunarodne komisije za sliv rijeke Save*, odražavaju ambiciozan pristup Strana *Okvirnog sporazuma* da uspostave zajednički institucionalni sistem, što će rezultirati punim provođenjem *Okvirnog sporazuma*.

Da bi ostvarila glavne ciljeve *Okvirnog sporazuma*, Savska komisija koordinira slijedeće **aktivnosti**:

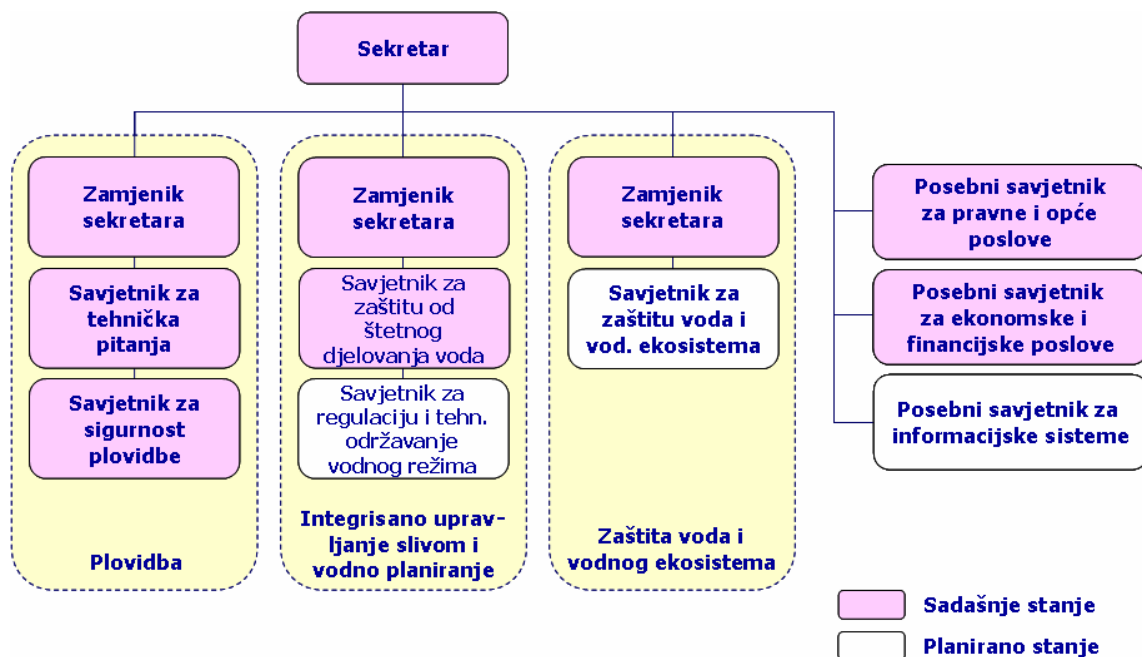
- izradu i realizaciju zajedničkih planova za sliv rijeke Save (npr. plan upravljanja slivom, plan upravljanja rizikom od poplava);
- pripremu razvojnih programa sliva rijeke Save;
- obnovu i razvoj plovidbe u slivu;
- uspostavljanje integralnih sistema za sliv rijeke Save (GIS, RIS, sistem za prognozu i upozoravanje na opasnost od poplava, itd);
- usklađivanje nacionalne regulative s regulativom Evropske unije, i
- izradu protokola za reguliranje specifičnih aspekata provođenja *Okvirnog sporazuma*.

U skladu sa svojim mandatom i odgovornostima, Savska komisija predstavlja centralnu tačku u identificiranju i provođenju projekata od regionalnog značaja, s ciljem jačanja zajedničke suradnje zemalja u slivu rijeke Save i omogućavanja ispunjenja ciljeva *Okvirnog sporazuma*.

Savska komisija je nadležna za donošenje odluka u oblasti plovidbe i za davanje preporuka o svim ostalim pitanjima.

Savsku komisiju **čine** po dva predstavnika svake Strane *Okvirnog sporazuma*, odnosno član i zamjenik člana, koji zajedno imaju jedan glas u Savskoj komisiji. Lista trenutnih predstavnika u Savskoj komisiji je dana u Dodatku 2. Komisija ima Predsjedavajućeg, koji predstavlja Savsku komisiju.

Sekretarijat je administrativno i izvršno tijelo Savske komisije. Ono se sastoji od službenika i pomoćnog osoblja. Zvaničnici su sekretar, njegovi zamjenici i savjetnici (Slika 1). Oni su državljani Strana *Okvirnog sporazuma*, zastupljeni na ravnopravnoj osnovi i postavljeni od strane Savske komisije. Pomoćno osoblje čine dva tehnička administratora i knjigovođa, od kojih je trenutno popunjeno samo mjesto jednog tehničkog administratora.

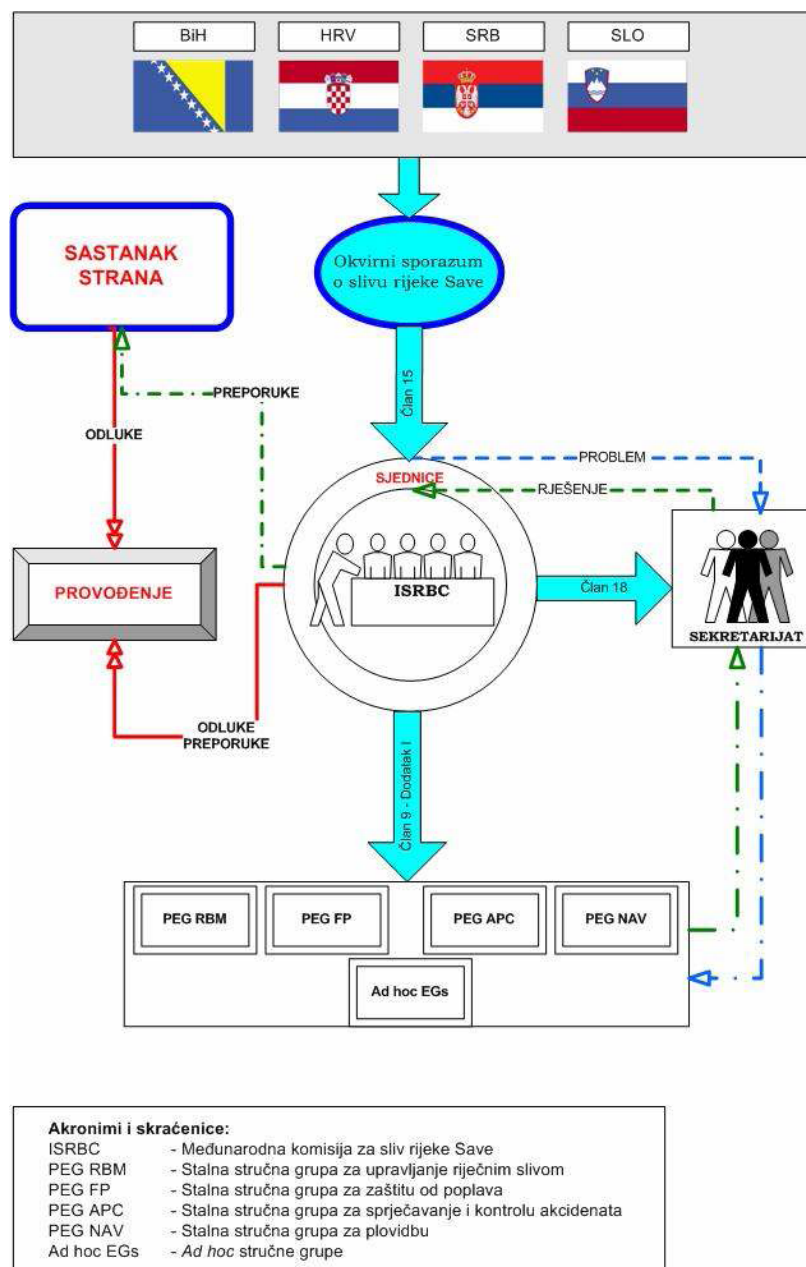
Slika 1. Struktura Sekretarijata Savske komisije (službenici).

S ciljem podsticanja suradnje i osiguravanja sinergije u postizanju svojih ciljeva, Savska komisija je uspostavila stalne i *ad-hoc* stručne grupe, sastavljene od imenovanih stručnjaka svake od država strana.

Postoje četiri stalne stručne grupe, koje pokrivaju ključna pitanja o slivu rijeke Save – upravljanje riječnim slivom, sprječavanje i kontrolu akcidenata, zaštitu od poplava i plovidbu, kao i pet *ad-hoc* stručnih grupa, koje se bave specifičnim pitanjima i zadacima – pravna pitanja, financijska pitanja, hidro-meteorološka pitanja, geografski informacijski sistemi (GIS) i riječni informacijski servisi (RIS).

Službenici Sekretarijata predsjedavaju stručnim grupama. U principu, Sekretarijat priprema sve materijale za razmatranje pred stručnim grupama.

Osnovna šema **procesa donošenja odluka** sa pravnom osnovom je prikazana na Slici 2. Generalno, Savska komisija na svojim sjednicama postavlja specifična pitanja za istraživanje od strane Sekretarijata i/ili stručne grupe/grupa. Nakon što se pronađe rješenje, Sekretarijat isto predstavlja Savskoj komisiji s preporukom o slijedećim koracima. U skladu s preporukama Sekretarijata, Savska komisija, na svojim redovnim ili vanrednim sjednicama, usvaja odluke i preporuke Stranama *Okvirnog sporazuma*. Odluke koje je donijela Savska komisija u oblasti plovidbe, a koje se odnose na osiguravanje uvjeta za sigurnu plovidbu i uvjete za financiranje izgradnje i održavanja plovničkih puteva, imaju obvezujući karakter za sve Strane *Okvirnog sporazuma*. U oblasti upravljanja vodama, Savska komisija donosi samo preporuke. Oboje, i odluke i preporuke, se donose jednoglasno. Pored toga, Savska komisija pruža preporuke Sastanku Strana, koji donosi odluke koje se odnose na strateška pitanja provođenja *Okvirnog sporazuma* i vrši opće praćenje procesa provođenja.

Slika 2. Proces donošenja odluka u provođenju *Okvirnog sporazuma*.

3. Trenutni status u provođenju *Okvirnog sporazuma*

3.1. Plovidba

Raspad Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i ekonomski pad u 80-im i 90-im godinama prošlog vijeka je rezultirao velikim opadanjem transporta i plovidbe na rijeci Savi.

Od tada, rijeka Sava se skoro uopće ne koristi za riječni transport, zbog niza razloga, uključujući nedostatak održavanja i investicija, što je rezultiralo lošim kvalitetom infrastrukture, slabu povezanost putnog i željezničkog saobraćaja, oštećene luke i oštećenu riječnu infrastrukturu, te prisustvo neeksploziranih naprava koje ugrožavaju sigurnu plovidbu.

Uvjeti plovidbe su nepovoljni zbog ograničenog gaza u toku dužih perioda, ograničene širine plovnog puta i visine ispod mostova, kao i nedovoljnog obilježavanja.

S druge strane, u ostalim dijelovima Evrope, transport unutarnjim plovnim putevima se pokazao kao konkurentan oblik transporta, koji je prihvatljiv za okoliš i koji smanjuje zagušenje cestovnog prometa.

S obzirom na takvu početnu situaciju, u okviru provođenja *Okvirnog sporazuma* i *Protokola o režimu plovidbe uz Okvirni sporazum* su učinjeni naponi da se osiguraju uvjeti koji su neophodni da bi rijeka Sava postala važna poveznica, prihvatljiva za okoliš i sigurna za plovidbu u smislu transporta unutarnjim vodnim putevima. Poduzete aktivnosti rezultirale su nizom postignuća [8].

Administrativni i pravni okvir je ojačan izradom skupa pravila i drugih dokumenata koji se odnose na tehnička pitanja i sigurnost plovidbe [9], a koja su usklađena sa odgovarajućom regulativom Evropske unije (EU) i Ekonomske komisije Ujedinjenih nacija za Evropu (UNECE). Radi ilustracije, neki specifični zahtjevi iz *Pravila plovidbe na slivu rijeke Save* su uneseni u novi tekst *Evropskog koda za unutarnje plovne puteve (CEVNI)*. Isto tako, *Pravila o prijevozu opasnog tereta u slivu rijeke Save* su uvela direktnu primjenu odgovarajuće evropske regulative, odnosno *Evropskog sporazuma o međunarodnom prijevozu opasnog tereta unutarnjim plovnim putevima (ADN)*.

Između ostalih ostvarenja, trebalo bi pomenuti *Daljinar rijeke Save i njenih plovnih pritoka* (obnovljen nakon 50 godina), kao i izradu prvog ikad urađenog *Albuma mostova na rijeci Savi*.

Značajni iskoraci su ostvareni u **obnovi i razvoju infrastrukture plovnog puta rijeke Save**. Izrađena je preliminarne dokumentacija, koja obuhvata pred-studiju izvodljivosti i studiju izvodljivosti za obnovu i razvoj plovnog puta [10, 11]. Strane *Okvirnog sporazuma* su se dogovorile o: kategorizaciji budućeg plovnog puta, koja će se koristiti kao osnova za izradu glavnog projekta, načinu financiranja radova i plovidbi uzvodno od Siska do Slovenije, kao i o „akcijskom planu” i vremenskom okviru za razvoj plovnog puta.

Za uzvodni dio plovnog puta, Račinovci (km 211) – Sisak (km 594), je urađena *Procjena utjecaja na okoliš*, a ubrzo se očekuje i početak izrade glavnog projekta za obnovu plovnog puta. Za nizvodni dio plovnog puta, Beograd (km 0) – Račinovci (km 211), su obezbijedena sredstva za financiranje završne faze procesa planiranja (tj. izradu studije *Procjena utjecaja na okoliš* i glavnog projekta).

Sistem obilježavanja plovnog puta je ponovo u potpunosti uspostavljen poslije 20 godina. Neeksplozirane naprave su uklonjene sa riječnih obala, a hitne radove na održavanju su, na kritičnim dionicama, zajednički provele Hrvatska i Bosna i Hercegovina. *Plan obilježavanja rijeke Save i njenih plovnih pritoka* se priprema na godišnjem nivou. Inicijalna faza razvoja riječnih informacijskih servisa na rijeci Savi (tj. glavni projekt i instalacija prototipa) je provedena u skladu sa *Direktivom Evropske unije o riječnim informacijskim servisima (EU RIS Direktiva)*.

Namjera da se osigura **ekološka održivost procesa razvoja plovidbe** se ne odražava samo u naprijed pomenutim pravilima koja se odnose na tehnička pitanja i sigurnost plovidbe, već također i u slijedećim aktivnostima i rezultatima:

- razmatranju pitanja integriranja zaštite voda i razvoja plovidbe u proces izrade prvog *Plana upravljanja slivom rijeke Save*;
- izradi *Protokola o sprječavanju zagađenja voda prouzrokovanog plovidbom uz Okvirni sporazum o slivu rijeke Save* [12], koji je trenutno u procesu ratificiranja;
- aktivnoj uključenosti Savske komisije u procese na nivou Dunava i Evrope, kao što je izrada i primjena *Zajedničke izjave o vodećim principima za razvoj unutarnje plovidbe i zaštitu okoliša u slivu Dunava* [24], zajedno sa Međunarodnom komisijom za zaštitu rijeke Dunav (ICPDR) i Dunavskom komisijom, kao i izrada *Priručnika o dobroj praksi u održivom planiranju vodnih puteva* [25], u okviru projekta Evropske unije FP7 PLATINA.

Pored toga, pokrenute su i aktivnosti na **razvoju nautičkog turizma** u slivu rijeke Save. U tom smislu, u suradnji sa regionalnim privrednim komorama iz savskog sliva, je izrađen prvi *Nautičko-turistički vodič rijeke Save*.

Naprijed pomenuta ostvarenja pružaju čvrst temelj za daljnje provođenje *Okvirnog sporazuma* u pravcu uspostavljanja međunarodnog režima plovidbe rijekom Savom i njenim plovnim pritokama. Već postoji nekoliko pokazatelja razvoja prometa i otvaranja novih tokova za prijevoz tereta na rijeci Savi, kao što su otvaranje transporta naftnih proizvoda iz Broda/Bosanskog Broda, nova dešavanja u lukama Srbije (tj. ugovor o suradnji između luka Sremska Mitrovica i Rijeka, i razvoj planova za luku Šabac), kao i prvi putnički prijevoz cijelim plovnim tokom rijeke Save nakon 150 godina.

3.2. Upravljanje vodama

Za vrijeme Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije su ulagani određeni naponi da se upravljanje vodama u slivu rijeke Save razmatra na integralan način [27]. Međutim, nedostatak usklađenog upravljanja tokom 90-ih godina prošlog vijeka je postao prijetnja za vode i vodne ekosisteme u slivu rijeke Save.

Od početka provođenja *Okvirnog sporazuma* je obavljen ili pokrenut čitav niz aktivnosti u oblasti upravljanja vodama.

Ključna aktivnost u oblasti **upravljanja riječnim slivom** je izrada prvog *Plana upravljanja slivom rijeke Save (Sava RBM Plana)*, u skladu sa Okvirnom direktivom Evropske unije o vodama.

Važan korak u tom smislu je bila izrada *Izveštaja o analizi sliva rijeke Save* [6]. *Izveštaj* predstavlja sveobuhvatan dokument, jer obuhvata i nalaze dva odvojena izvještaja (o hidrologiji i hidromorfologiji), a obrađuje i pitanja kvaliteta i kvantiteta vode. Da bi se osigurao integralan pristup od samog početka procesa pripreme *Plana upravljanja riječnim slivom (RBM Plan)*, Analiza sliva rijeke Save je također obuhvatala i razmatranja pitanja koja se odnose na upravljanje poplavama i plovidbu. U *Izveštaju* su također prikazane i prve pregledne i tematske mape sliva izrađene u GIS-u.

Dalja priprema prvog *Sava RBM Plana* se nastavlja uz tehničku pomoć koju finansijski podržava Evropska komisija. Neka od glavnih obilježja budućeg *RBM Plana* su integriranje zaštite okoliša i drugih pitanja (različitih načina korištenja vode i upravljanja poplavama) i primjena rezultata drugih relevantnih tekućih projekata, kao što je projekat koji se bavi analizom utjecaja klimatskih promjena u slivu rijeke Save i izradom plana prilagođavanja klimatskim promjenama (tj. *WATCAP* projekat).

Do sada su dogovorena značajna pitanja u oblasti upravljanja vodama u slivu, počela je analiza interesnih grupa, a u pripremi je nacrt *RBM Plana*.

Pored ovih aktivnosti, pripremljen je nacrt *Protokola o upravljanju nanosom uz Okvirni sporazum o slivu rijeke Save*, čiji je cilj reguliranje pitanja upravljanja nanosom u skladu sa *RBM Planom*, a počeo je i proces njegovog usklađivanja među Stranama, dok se izrada nacrta *Protokola o prekograničnim utjecajima uz Okvirni sporazum o slivu rijeke Save* trenutno odvija na nivou Savske komisije.

U oblasti **upravljanja poplavama**, *Akcijski plan za zaštitu od poplava* za sliv rijeke Save [13] je urađen u skladu sa *Akcijskim programom za zaštitu od poplava u slivu rijeke Dunav* koji je izradila Međunarodna komisija za zaštitu rijeke Dunav (ICPDR), a koji predstavlja prvi program mjera koje svaka od Strana treba provesti kako bi postigla definirane ciljeve u oblasti upravljanja poplavama u svom dijelu sliva rijeke Save do 2015. godine.

Izrađen je i potpisan, a trenutno je u procesu ratificiranja i *Protokol o zaštiti od poplava uz Okvirni sporazum o slivu rijeke Save* [14], kojim se nastoji osigurati pravna osnova za suradnju Strana u skladu s *Direktivom Evropske unije o poplavama*, uključujući i pripremu *Plana za upravljanja rizikom od poplava* za sliv rijeke Save.

Izvršena je ocjena trenutnih praksi u oblasti upravljanja poplavama u Stranama Okvirnog sporazuma, izrađena je baza podataka o postojećim objektima zaštite od poplava, a pripremljena je i GIS mapa, koja orijentaciono prikazuje plavna područja za cijeli tok rijeke Save.

Razvijeni su hidrološki model sliva rijeke Save i hidraulički model rijeke Save, koji imaju potencijal za daljnju nadgradnju i koji bi mogli da budu dobar temelj za brojne aktivnosti koje su planirane u slivu.

Pokrenut je projekat čiji je cilj da poveže planiranje upravljanja rizikom od poplava i procjenu klimatskih promjena u slivu.

U svrhu efikasnog **sprječavanja i kontrole akcidenata** u slivu rijeke Save, stalno se sudjeluje u testiranju postojećeg sistema ICPDR-a za rano upozoravanje na opasnost od akcidenata, a čine se i napor na unaprjeđenju rada Glavnih međunarodnih centara za alarmiranje (PIAC) u Stranama *Okvirnog sporazuma*.

Urađen je nacrt *Protokola o vanrednim situacijama uz Okvirni sporazum o slivu rijeke Save*, čiji je cilj reguliranje pitanja povezanih sa vanrednim situacijama u slivu rijeke Save, a počeo je i proces njegovog usklađivanja među Stranama Okvirnog sporazuma.

I na kraju, pripremljen je i određeni broj prijedloga projekata čiji je cilj omogućavanje daljnjeg provođenja *Okvirnog sporazuma* u oblasti upravljanja vodama (npr. bilans nanosa za rijeku Savu, izrada plana zaštite i spašavanja u slučaju zagađenja voda).

Ostvarenja koja su ilustrovana naprijed u tekstu predstavljaju dobar reper za kontinuirano provođenje *Okvirnog sporazuma* u pravcu uspostavljanja održivog upravljanja vodama, kao i upravljanja opasnostima kao što su poplave i akcidenti u slivu rijeke Save.

3.3. Ostale aktivnosti od značaja za provođenje *Okvirnog sporazuma*

U oblasti **upravljanja informacijama**, izrađena je *Strategija za geografski informacijski sistem za sliv rijeke Save (Sava GIS strategija)* [15] pri čemu su u obzir uzeti *INSPIRE Direktiva* (2007/2/EC) za uspostavljanje evropske infrastrukture prostornih podataka i *WISE* (Evropski informacijski sistem za vode). U skladu s tim, izrađeni su implementacijski dokumenti za uspostavljanje Sava GIS-a, obezbjeđena su sredstva za financiranje inicijalne faze uspostavljanja GIS-a, te je pokrenuta njegova inicijalna faza.

Što se tiče **hidroloških i meteoroloških pitanja**, ostvaren je napredak u razmjeni hidroloških i meteoroloških informacija i podataka unutar sliva, uključujući i oživljavanje *Hidrološkog godišnjaka rijeke Save* [16], nakon više od dvadeset godina. Postignuti su preliminarni dogovori o osnovnim elementima sistema za razmjenu hidroloških i meteoroloških informacija i podataka unutar sliva. Izvedene su pripreme aktivnosti u pravcu provođenja dva

važna projekta, tačnije *Hidrološka studija za sliv rijeke Save*, i *Razvoj i unaprjeđenje hidro-meteorološkog informacijskog i sistema prognoze i ranog upozorenja na opasnost od poplavalu slivu Save*.

Uspostavljena je i održava se **suradnja** Savske komisije sa velikim brojem međunarodnih organizacija i institucija, sa posebnim naglaskom na one navedene u članu 5. *Okvirnog sporazuma*. Osnova za suradnju sa ICPDR-om i Dunavskom komisijom je ojačana potpisivanjem memoranduma o razumijevanju o suradnji sa svakom od pomenutih komisija. Podrška Evropske komisije projektima koji su relevantni za provođenje *Okvirnog sporazuma* je postala stabilna a prepoznavanje nekoliko prioriternih projekata Savske komisije u kontekstu *Strategije Evropske unije za Dunavski region* ukazuje na dobru volju za kontinuiranu suradnju. Također bi trebalo pomenuti i dobru suradnju sa Ekonomskom komisijom Ujedinjenih nacija za Evropu (UNECE) i njenu podršku projektima Savske komisije.

Uspostavljena je i održava se suradnja sa tijelima država strana nadležnim za provođenje *Okvirnog sporazuma* (lista u Dodatku 1), kao i drugim nacionalnim institucijama, kao što su agencije, uredi, službe, instituti i univerziteti.

S ciljem osiguravanja sudjelovanja javnosti i uključivanja interesnih grupa u glavne aktivnosti koje su važne za provođenje *Okvirnog sporazuma*, uspostavljena je suradnja sa nevladinim organizacijama i drugim institucijama i lokalnim akterima iz sliva rijeke Save, formirana je mreža promatrača u Savskoj komisiji, uspostavljen je određen broj mehanizama informiranja i konsultacija interesnih grupa i/ili šire javnosti, uključujući službenu internet stranicu, bilten *Savski vjesnik (Sava NewsFlash)*, publikacije i promotivni materijal Savske komisije, proslavu Dana rijeke Save, članke u štampi, konferencije za štampu i izjave za medije, organizaciju savjetodavnih radionica, javne prezentacije i druge sastanke sa interesnim grupama u organizaciji Savske komisije, ili učešće u ceremonijama, konferencijama i drugim događajima, kao i priloge za biltene i internet stranice ostalih organizacija/institucija.

Dobar primjer uključivanja interesnih grupa je proces izrade i provođenja *Zajedničke izjave o vodećim principima za razvoj unutarnje plovidbe i zaštitu okoliša u slivu rijeke Dunav*, koji zajednički vode ICPDR, Dunavska komisija i Savska komisija, i gdje ovu temu kontinuirano razmatraju različite interesne grupe iz sektora plovidbe i zaštite okoliša.

I konačno, urađena je i analiza međunarodnih sporazuma relevantnih za provođenje *Okvirnog sporazuma*.

3.4. Naučene lekcije

Generalno, *Okvirni sporazum* se dokazao kao dobra platforma za intenziviranje kontakata i unaprjeđenje suradnju između Strana, pružajući im mogućnosti za razmjenu iskustava i dodatnu obuku predstavnika uključenih u rad stručnih grupa Savske komisije. Također, on pruža mogućnost za bolju inter-sektorsku suradnju, posebno između nadležnih tijela država Strana *Okvirnog sporazuma*.

Napredak koji je do sada ostvaren u velikoj mjeri odgovara planovima koji su precizirani prethodnom *Strategijom*. Imajući na umu trenutni status provođenja *Okvirnog sporazuma*, budući napori treba da budu orijentirani na:

- efikasan završetak procesa planiranja i, nakon toga, pokretanje radova na obnovi i razvoju plovidbe na rijeci Savi, kao i daljnje promoviranje i unaprjeđivanje imidža unutarnje plovidbe u svim Stranama *Okvirnog sporazuma*, u skladu sa *NIADES-om*;
- podršku daljnjem razvoju strateških planova (*RBM Plan*, *Plan upravljanja rizikom od poplava*) i integralnih sistema (GIS, RIS, i sistema praćenja, prognoze i ranog upozoravanja na opasnost od akcidenata i poplava) za sliv rijeke Save;

- razmatranje ostalih razvojnih aktivnosti u slivu (npr. hidroenergetika, vodoopskrba, poljoprivreda, rekreacija, turizam), praćeno analizom njihove ekološke i uzimajući u obzir moguće utjecaje klimatskih promjena;
- daljnje unaprjeđenje razmjene informacija u okviru sliva (npr. hidroloških i meteoroloških podataka);
- usklađivanje nacionalnih metodologija (npr. u vezi sa analizom hidroloških i meteoroloških podataka);
- daljnje uključivanje interesnih grupa u provođenje *Okvirnog sporazuma* i, posebno, širenje platforme interesnih grupa kako bi se uključili akademski i poslovni sektor;
- pristupanje Strana *Okvirnog sporazuma* krovnim multilateralnim sporazumima značajnim za daljnje unaprjeđivanje suradnje u slivu rijeke Save.

Najveće prepreke i poteškoće u provođenju *Okvirnog sporazuma* su povezane sa nedostatkom ljudskih i finansijskih resursa u Stranama *Okvirnog sporazuma* i obezbjeđivanjem finansijskih sredstava za provođenje prioritarnih projekata. Dodatni izazov predstavlja ograničen pristup osnovnim podacima (topografskim, hidrološkim, itd), koji su potrebni za pripremu studija od zajedničkog interesa pod okriljem Savske komisije, posebno u slučajevima kada su ti podaci u vlasništvu nacionalnih institucija koje nisu službeno nominovane kao institucije nadležne za provođenje *Okvirnog sporazuma*.

Neki izazovi su povezani sa pojedinim oblastima provođenja *Okvirnog sporazuma*. Na primjer, na nacionalnom nivou, unutarnja plovidba je, iako predstavlja najefikasniji i ekološki najprihvatljiviji oblik transporta, generalno podcijenjena u poređenju sa ostalim oblicima transporta. Isto tako, napredak u oblasti upravljanja vodama, gdje se zahtjevi prema Stranama zasnivaju na preporukama i zaključcima Savske komisije (za razliku od odluka Savske komisije u oblasti plovidbe), je djelimično pod utjecajem različitog shvatanja zahtjeva od strane nadležnih tijela Strana *Okvirnog sporazuma*.

U nekim od Strana *Okvirnog sporazuma*, dodatne prepreke obuhvataju i nedostatak odgovarajućih institucionalnih aranžmana i nedostatak usklađenosti legislative sa EU *acquis-om*. Također, postoji i prostor za unaprjeđenje bilateralne suradnje u kojoj se Savska komisija posmatra kao mogući posrednik.

U skladu s tim, glavni preduslovi za daljnje efikasno provođenje *Okvirnog sporazuma* obuhvataju:

- daljnje podizanje svijesti o koristima i važnosti postojeće suradnje Strana u okviru provođenja *Okvirnog sporazuma*, i to ne samo među institucijama nadležnim za njegovo provođenje, već i među ostalim nacionalnim institucijama;
- osiguranje adekvatnih ljudskih i finansijskih resursa u Stranama *Okvirnog sporazuma* za praćenje aktivnosti u okviru koordinacije Savske komisije;
- osiguranje adekvatnih finansijskih instrumenata za realiziranje određenih aktivnosti i projekata, a posebno onih koji se provode u okviru Savske komisije;
- omogućavanje slobodnog pristupa osnovnim podacima koji su neophodni za pripremu studija u okviru koordinacije Savske komisije, sa posebnim fokusom na podatke koji su u vlasništvu nacionalnih institucija koje nisu službeno nominirane kao institucije nadležne za provođenje *Okvirnog sporazuma*;
- razvijanje zakonske osnove i institucionalnih aranžmana (npr. za uključivanje Glavnih međunarodnih centara za alarmiranje – PIAC – u sisteme civilne/ekološke zaštite u Bosni i Hercegovini i Republici Srbiji).

Daljnje jačanje kapaciteta u okviru Savske komisije, kroz pružanje jače podrške Strana *Okvirnog sporazuma* članovima stručnih grupa Savske komisije u izvršavanju njihovih obveza, kao i kroz daljnje jačanje kapaciteta Sekretarijata Savske komisije, bi sigurno bilo dodatna korist za provođenje *Okvirnog sporazuma* u budućnosti.

4. Specifični ciljevi provođenja *Okvirnog sporazuma* i mjere za njihovo ostvarenje

Na temelju glavnih ciljeva *Okvirnog sporazuma* (Okvir 1, pod-poglavlje 2.2), u ovom poglavlju su detaljnije razrađeni specifični ciljevi svake od prioritetnih oblasti provođenja *Okvirnog sporazuma*, kao i mjere za ostvarivanje tih ciljeva.

Specifični ciljevi i mjere koji se odnose na „uspostavljanje međunarodnog režima plovidbe na rijeci Savi i njenim plovnim pritokama” (član 2, stav 1.a, i član 10 *Okvirnog sporazuma*), su navedeni u okviru prioritetne oblasti „Plovidba” (pod-poglavlje 4.1).

Specifični ciljevi i mjere kojim se nastoji „uspostaviti održivo upravljanje vodama u slivu” i „poduzeti mjere za sprječavanje ili ograničavanje opasnosti, i smanjiti i ukloniti štetne posljedice, uključujući posljedice poplava, opasnosti od leda, suša i incidenata koji obuhvataju supstance štetne po vodu” (član 2, stavovi 1.b i 1.c, član 11 *Okvirnog sporazuma*) su opisani u okviru prioritetnih oblasti „Upravljanje riječnim slivom”, „Upravljanje poplavama” i „Sprječavanje i kontrola akcidenata” (pod-poglavlja 4.2 – 4.4).

Specifični ciljevi i mjere koji su prezentirani u okviru „Međusektorskih pitanja” (pod-poglavlje 4.5) imaju primarnu svrhu da omoguće provođenje *Okvirnog sporazuma* u oblastima plovidbe i integralnog upravljanja vodama.

4.1. Plovidba

Slijedeći **specifični ciljevi** proizilaze iz općeg cilja – uspostavljanje međunarodnog režima plovidbe na rijeci Savi i njenim plovnim pritokama.

- **Dalja unifikacija i dorada administrativnog i pravnog okvira s ciljem da se poveća sigurnost plovidbe i da se otklone administrativne prepreke za plovidbu** (član 5 i član 10, stavovi 1 i 3 *Okvirnog sporazuma*; članovi 2, 3, 4 i 8 *Protokola o režimu plovidbe uz Okvirni sporazum o slivu rijeke Save*)

Kada se uzme u obzir činjenica da je rijeka Sava, nakon stupanja *Okvirnog sporazuma* na snagu postala međunarodni plovni put, jačanje administrativnog i pravnog okvira u oblasti plovidbe predstavlja neophodan preduslov za razvoj transporta u slivu rijeke Save.

Koristeći pravnu sposobnost koja proizlazi iz člana 16(1a) *Okvirnog sporazuma*, Savska komisija je do sada donijela nekoliko odluka koje se odnose na pravila plovidbe, pravila za zapovjednike i posadu, prijevoz opasnog tereta i riječne informacijske servise (RIS). Sve ove odluke predstavljaju osnovni set propisa za uspostavljanje unificiranog sistema plovidbe u slivu rijeke Save.

Istovremeno, u toku je nekoliko inicijativa za potpuno harmoniziranje pravila prijevoza u unutarnjem vodnom transportu (IWT) u Evropi, i jasno je da su daljnje dorađivanje i usklađivanje osnovnih pravila i razvoj novih propisa za sliv rijeke Save u skladu sa Evropskom unijom i ostalim riječnim komisijama (posebno, uzajamno priznavanje dozvola zapovjednika plovila, carinske i policijske procedure) izuzetno važni za razvoj pouzdanog sistema prijevoza.

Ovo je dugoročni i stalni cilj Savske komisije, jer je jasno da razvoj tehnologije riječnog prijevoza mora biti popraćen odgovarajućim unaprjeđenjem administrativnog i pravnog okvira.

Da bi se ostvario ovaj cilj, neophodno je:

- stalno pratiti primjenu postojećih propisa, kroz sastanke i radionice sa lučkim kapetanijama, nadležnim tijelima i korisnicima plovnog puta, s ciljem da se unaprijede i usklade sa postojećom praksom;

- daljnje razvijati sva ostala neophodna pravila (tj. tehnička pravila za plovila i pravila o sprječavanju zagađenja zraka prouzrokovanog ispusnim plinovima plovila);
- surađivati sa Evropskom unijom, UNECE-om i ostalim riječnim komisijama, s ciljem uspostavljanja evropskog pravnog i administrativnog okvira za unutarnju plovidbu (izuzetno je važno da se postigne konsenzus o jedinstvenim evropskim pravilima o plovidbi i dozvolama zapovjednika plovila);
- razvijati sistem obrazovanja članova posade;
- razvijati i dorađivati navigacijske karte i publikacije koje se odnose na pitanja plovidbe (npr. *Priručnik za plovidbu*, *Daljinar*, *Album mostova*, *Spisak zimovnika i zimskih skloništa*). U tom smislu, uspostavljanje i funkcioniranje sistema za redovno ažuriranje karata će biti jedan od glavnih izazova.

U tom pogledu, glavni zadaci Savske komisije će biti izrada i usvajanje novih odluka, kao i dorada postojećih, dok će glavni zadatak Strana *Okvirnog sporazuma* biti provođenje usvojenih odluka.

- **Obnova, razvoj i odgovarajuće održavanje plovnog puta rijeke Save s ciljem da se poveća komercijalni promet i da se unaprijedi sigurnost plovidbe** (član 10, stav 4 *Okvirnog sporazuma*; član 9 *Protokola o režimu plovidbe uz Okvirni sporazum o slivu rijeke Save*; član 4 Dodatka I *Okvirnog sporazuma – Statuta Međunarodne komisije za sliv rijeke Save*)

Prijevoz rijekom Savom je ograničen samo na određene dionice rijeke, i na vrlo niskom je nivou, dok je prije 1990. godine nivo prijevoza bio otprilike 15 miliona tona tereta godišnje. Tokom prethodnih godina, koje karakteriše nedostatak održavanja, širina i dubina plovnog puta rijeke Save su smanjeni, a plovidba je zbog ograničenih dimenzija postala nesigurna. Ovo je rezultiralo kraćim periodima plovidbe tokom godine i vrlo ograničenim interesom za prijevoz.

Na temelju postojeće i/ili planirane izgradnje prometne infrastrukture koja povezuje rijeku Savu sa nekoliko luka na Jadranu, i na temelju postojanja lučke infrastrukture na rijeci Savi i vezama sa Dunavom, rijeka Sava pruža prednosti za intenziviranje daljnjeg razvoja vodnog prometa, i jasno je da je obnova prijevoza vodnim putem rijeke Save izuzetno važna, jer predstavlja ekološki povoljan i održiv oblik transporta s izuzetnim potencijalom. Ovo je postalo naročito izraženo poslije potpisivanja i ratificiranja *Okvirnog sporazuma* i usvajanjem *Protokola o režimu plovidbe uz Okvirni sporazum*, prema kojima je plovidba slobodna za plovila svih država.

Kada se uzme u obzir sve naprijed pomenuto, neophodno je osigurati odgovarajući ekonomski i organizacijski okvir za obnavljanje trgovine i plovidbe (teretne i putničke) na rijeci Savi, s ciljem da se:

- unaprijedi infrastruktura plovnog puta do kategorije IV i Va, kroz hidrotehničke radove;
- osigura pravilno i usklađeno održavanje i obilježavanje plovnog puta;
- implementiraju riječni informacijski servisi (RIS), i
- unaprijede javne i privatne investicije u prijevoz na rijeci Savi, u skladu sa adekvatnom ekonomskom i finansijskom analizom.

U oblasti plovidbe, jasno je da je glavni i centralni prioritet Savske komisije obnova i razvoj plovidbe na međunarodnom dijelu vodnog puta, što podrazumijeva što skoriju moguću obnovu plovnog puta u skladu sa dogovorenim kategorijama plovnosti, popraćenu odgovarajućim i redovnim održavanjem i obilježavanjem plovnog puta. Dugoročno posmatrano, biće razmotren nastavak aktivnosti na ažuriranju kategorije plovnosti međunarodnog dijela vodnog puta, kao i produženje plovnosti rijeke Save uzvodno od Siska, u pravcu Slovenije, u zavisnosti od transportnih potreba i zahtijeva u smislu zaštite okoliša.

Da bi se postigao naprijed pomenuti cilj, neophodno je da se:

- razvije glavni projekat i ostala neophodna dokumentacija za obnovu i razvoj plovnog puta;
- donese odluka Savske komisije koja se odnosi na koordinaciju provođenja obnove i razvoja plovidbe;
- donese odluka Savske komisije koja se odnosi na raspodjelu troškova radova obnove između zemalja;
- osigura financiranje za izvođenje hidrotehničkih radova;
- izvedu hidrotehnički radovi;
- pravilno i redovno održava i obilježava plovni put;
- instalira RIS i njime upravlja ;
- nastavi sa planiranjem unaprijeđenja kategorije plovnosti;
- istraži mogućnost za produženje plovnosti uzvodno od Siska u pravcu Slovenije (izrada studija i projekata);
- razvije sektor i modernizira prijevoz unutarnjim vodnim putevima (IWT – npr. razvoj brodarstva pomoću seta ekonomskih mjera, modernizacije flote, uvođenja modernih tehnika i tehnologija, kao i prijevoza kontejnerima, investiranja u ljudske resurse).

Za ispunjenje ovog cilja, izrada preostale dokumentacije, osiguranje neophodnih financijskih sredstava i obavljanje radova na obnovi i razvoju plovnog puta rijeke Save će uglavnom biti odgovornosti Strana *Okvirnog sporazuma*, dok će Savska komisija biti odgovorna za koordinaciju između samih Strana, kao i između Strana i međunarodne zajednice, te za usvajanje svih relevantnih odluka.

- **Uspostavljanje efikasnog sistema za upravljanje otpadom sa plovila, u cilju zaštite vode od zagađenja sa plovila** (član 10, stav 4 i član 11 *Okvirnog sporazuma*)

Trenutno neiskorišten kapacitet koji Sava nudi za buduća transportna rješenja predstavlja veliki izazov za unutarnju plovidbu, i to posebno zato što se trenutno smatra ekološki najprihvatljivijim oblikom transporta. U poređenju sa 2008. godinom, očekuje se da će obim prijevoza za unutarnju plovidbu na rijeci Savi značajno porasti do 2015. godine.

Kao rezultat ovih izazova, unutarnja plovidba će se suočiti sa potrebom da se spriječe ekološki rizici koji su povezani sa povećanjem prometa i, posebno, sa otpadom sa plovila. S obzirom da upravljanje otpadom sa plovila u praksi pokazuje djelimično značajne razlike u pribrežnim zemljama savskog sliva, održivo rješenje zahtijeva rješavanje pitanja trenutnog nepostojanja adekvatnog upravljanja otpadom sa plovila u međudržavnoj suradnji duž rijeke Save. Takav razvoj i provođenje preventivnih i međudržavno usklađenih mjera zaštite višestrukih riječnih ekosistema su u fokusu ovog cilja, koji se sastoji od slijedećeg:

- sprječavanja zagađenja voda provođenjem mjera koje su definirane u međunarodno usklađenim konceptima upravljanja otpadom sa plovila;
- razvoja međudržavnih struktura financiranja u obliku modela financiranja za uljasti i masni otpad sa plovila, kako bi se izbjeglo nelegalno izlijevanje u rijeku, kao način smanjenja troškova, kao i da bi se smanjili rizici zagađivanja voda i šteta za okoliš;
- uspostavljanja sistema stanica za prikupljanje, tretiranje i odlaganja opasnog i ostalog otpada sa plovila na rijeci Savi,
- moguće integracije u dunavski sistem (WANDA).

Pripremne aktivnosti u pravcu ostvarivanja ovog cilja će uglavnom provesti Savska komisija, dok će konačno uspostavljanje sistema stanica za prikupljanje, tretiranje i odlaganje opasnog i drugog otpada sa plovila na rijeci Savi obaviti Strane *Okvirnog sporazuma*.

• **Stvaranje pozitivne predodžbe unutarnje plovidbe uopće, i promocija rijeke Save kao važnog regionalnog prometnog koridora** (član 10, stav 1 i 4 *Okvirnog sporazuma*)

Opće znanje o mogućnostima vodnog prometa i o rijeci Savi, kao regionalnom prometnom koridoru u ovom regionu i u Evropi, je uglavnom veoma ograničeno. Stvaranje pozitivne slike unutarnje plovidbe kao pouzdanog, sigurnog i ekološkog načina transporta i promocija mogućnosti rijeke Save su važni zbog privlačenja potencijalnih investitora i snažnije uključenosti poslovnog sektora.

Da bi se u potpunosti iskoristio prometni potencijal rijeke Save, neophodno je:

- djelovati kroz diseminaciju informacija i organiziranje radionica i seminara, s ciljem da se promoviraju mogućnosti i prednosti vodnog transporta uopće, a posebno na rijeci Savi;
- organizirati redovne sastanke sa potencijalnim korisnicima vodnog puta;
- razviti održivu i modernu marketinšku kampanju, da bi se privukle privatne investicije i da bi se povećala potražnja i korištenje prijevoza unutarnjim vodnim putevima (IWT).

Stvaranje pozitivne predodžbe unutarnje plovidbe uopće, i posebno promocija rijeke Save kao važnog regionalnog prometnog koridora, će biti važan zadatak, i to najvećim dijelom za Savsku komisiju. Međutim, za uspješno ostvarivanje ciljeva, neophodan preduvjet će biti i adekvatna podrška nadležnih tijela Strana *Okvirnog sporazuma*.

• **Razvoj nautičkog turizma / Stvaranje okvira za nautički turizam** (član 10, stav 4 *Okvirnog sporazuma*)

Korištenje voda u svrhu rekreacije postaje sve važnije i važnije u Evropi. Više od milion motoriziranih čamaca plovi unutarnjim plovnim putevima država članica Evropske unije. Rast se samo u sektoru sportova na vodi procjenjuje na 2-3 postotka godišnje, a rekreacija i život duž obala rijeka i jezera pokazuju rastuću vrijednost i mogućnost da se pruži podsticaj ekonomskom razvoju regiona i gradova koji graniče sa ovim unutarnjim plovnim putevima.

Istovremeno, rijeka Sava, kao dio evropske mreže plovnih puteva, predstavlja izvanredne potencijale u smislu kulturološkog i društvenog naslijeđa, zaštićenih područja, uključujući parkove prirode i gradove značajne važnosti. Potpuna pristupačnost vodnom putu rijeke Save, u kontekstu nautičkog turizma, do danas je ostala ograničena zbog nedostatka infrastrukture (ograničena plovnost, nedostatak pristaništa) i nepostojanja integralnog upravljanja nautičkim turizmom.

Kada se uzme u obzir da će razvoj nautičkog turizma omogućiti dodatno zapošljavanje lokalnog stanovništva i daljnji razvoj aktivnosti podrške (kao što su proizvodnja ekološke hrane, ugostiteljstvo), očigledno je da nautički turizam može značajno doprinjeti sveukupnom ekonomskom razvoju sliva rijeke Save, a da će naprijed pomenuti projekat poslužiti kao osnova za potpunu iskorištenost turističkog potencijala sliva rijeke Save.

Aktivnosti koje je neophodno preduzeti uključuju:

- izradu *Master plana za razvoj nautičkog turizma*;
- redovno doradivanje *Nautičko-turističkog vodiča za rijeku Savu*;
- razvoj zakonskog okvira za razvoj nautičkog turizma na regionalnom i nacionalnom nivou;
- uspostavljanje mreže marina, pristanišnih mjesta za putnike i druge infrastrukture za nautički turizam duž rijeke Save;
- promociju mogućnosti nautičkog turizma na rijeci Savi u međunarodnim turističkim organizacijama.

Izrada okvira za razvoj i promociju nautičkog turizma će uglavnom biti odgovornost Savske komisije, dok će uspostavljanje infrastrukture biti zadatak Strana *Okvirnog sporazuma*.

Što se tiče naprijed pomenutih ciljeva i aktivnosti, važno je istaknuti slijedeće:

- Izuzetno je važno da se na vrijeme osiguraju financijska sredstva za dovršavanje neophodne dokumentacije i provođenje radova na obnovi i razvoju vodnog puta rijeke Save. U kasnijoj fazi, neophodno je da se obezbijede financijska sredstva za pravilno održavanje plovnog puta.
- Uzimajući u obzir obim i kompleksnost aktivnosti na obnovi i razvoju plovidbe na rijeci Savi, neophodno je uspostaviti mehanizam za koordiniranje aktivnosti između Strana *Okvirnog sporazuma*. Isti mehanizam se može koristiti za kasnije koordiniranje održavanja plovnog puta.
- Provođenje ove *Strategije* zahtijeva jačanje administrativnih kapaciteta u tijelima odgovornim za plovidbu u Stranama *Okvirnog sporazuma*.
- Jasno je da je najviši prioritet da se osigura što je brža moguća obnova komercijalnog prometa na rijeci Savi, ali razvoj infrastrukture rijeke Save bez istovremenog stimuliranja obnove modernog i konkurentnog sektora vodnog prometa povećava rizik da se suštinski promaše razvojni ciljevi koji se nastoje ostvariti povećanjem plovnosti rijeke Save.

4.2. Upravljanje riječnim slivom

Okvirni sporazum o slivu rijeke Save ističe uspostavljanje održivog upravljanja vodama kao jedan od tri glavna cilja procesa suradnje u slivu rijeke Save. Usmjeren je na suradnju u oblasti upravljanja vodnim resursima sliva rijeke Save na održiv način i obuhvata integralno upravljanje površinskim i podzemnim vodama.

U tom smislu, **specifičan cilj** upravljanja riječnim slivom je poduzimanje daljnjih zajedničkih koraka u pravcu ostvarivanja ekoloških ciljeva *Okvirne direktive Evropske unije o vodama* (EU *WFD*), a to su „dobar status ili dobar potencijal za sve vode” u slivu rijeke Save.

Ovo pitanje će se rješavati kontinuirano, počevši od izrade prvog *Sava RBM Plana* i *Programa mjera* na nivou cijelog sliva, radi postizanja ekoloških ciljeva EU *WFD* na najisplativiji način, te zajednički dogovorenim dopunskim aktivnostima u drugom i narednim ciklusima RBM planiranja u slivu rijeke Save.

• Izrada Plana (planova) upravljanja slivom rijeke Save (član 12 i član 3 *Okvirnog sporazuma*)

Sveukupni cilj pripreme potpunog *Sava RBM plana* je omogućavanje približavanja EU *acquis-u* u oblasti okoliša, a posebno u oblasti upravljanja vodama, kroz identificiranje prioritetnih ciljeva zajedničkih Savskoj komisiji i zemljama korisnicama, kao i kroz ohrabrivanje strateškog fokusa u pravcu postizanja ciljeva EU *WFD* i osiguravanje usklađene akcije između svih instrumenata planiranja koji djeluju u regionu, a posebno u smislu integralnog upravljanja riječnim slivom u skladu sa EU *WFD* (uključujući također i plovidbu, hidroenergetiku, sprječavanje poplava, zaštitu voda i vodnih ekosistema, itd).

Plan predstavlja detaljan prikaz načina na koji će se postići ciljevi u oblasti zaštite okoliša. Na temelju karakteristika sliva rijeke Save (koje su evaluirane u *Izvještaju o analizi sliva rijeke Save* [6]), rješavaće se dalji koraci u pravcu postizanja dobrog ekološkog statusa površinskih voda i dobrog hemijskog statusa podzemnih voda, a biće evaluiran *Program mjera* koje se poduzimaju na nivou sliva radi postizanja ekoloških ciljeva EU *WFD* na najisplativiji način.

Pretpostavlja se da će Strane *Okvirnog sporazuma* usvojiti *Sava RBM Plan* u prvoj polovini 2012. godine, na prijedlog Savske komisije. To je preduslov za provođenje dogovorenih mjera.

To zapravo znači da se, u slučaju sliva rijeke Save, svi procesi koji se odnose na provođenje Okvirne direktive EU o vodama (*WFD*) **pomjeraju** za najmanje tri godine u poređenju sa odgovarajućim aktivnostima na nivou Dunava i Evrope (2009). Kada se uzmu u

obzir specifične okolnosti koje su povezane sa različitim nivoom obveza zemalja sliva u ispunjavanju zahtjeva *Okvirne direktive o vodama (WFD)*, već sada je očigledno da se u prvom *Planu* mogu očekivati značajniji nedostaci i da će neka važna pitanja ostati nedovoljno razrađena. To zapravo znači da će drugi i naredni ciklusi RBM planiranja ostati važan prioritet u suradnji između savskih zemalja. S obzirom da je za Sloveniju, kao zemlju članicu Evropske unije, pravno obvezujuća legislativa EU, kao i da su sve ostale Strane *Okvirnog sporazuma* opredijeljene procesima integracije, može se očekivati da će njihovi naporu u ovoj oblasti biti pojačani u narednim godinama.

Kada se uzme u obzir da su aktivnosti upravljanja riječnim slivom na nivou sliva rijeke Save počele skoro šest godina nakon stupanja na snagu EU *WFD*, **Strane Okvirnog sporazuma i sama Savska komisija bi trebale učiniti dodatne napore da se aktivnosti Sava RBM-a usklade sa 6-godišnjim ciklusima Okvirne direktive o vodama, počevši od trećeg ciklusa.**

Kako bi se postigao ovaj optimističan cilj, potrebno je skratiti vremenski okvir provođenja nekoliko aktivnosti koje su predviđene *Okvirnom direktivom o vodama* za period 2009-2015. godina, i/ili bi se te aktivnosti trebale spojiti sa nekim drugim aktivnostima.

- **Provođenje Programa mjera**

Član 11(7) Okvirne direktive o vodama navodi da mjere moraju biti operativne do decembra 2012. godine. Član 15(3) kaže da je Evropskoj komisiji, u roku od tri godine od objavljivanja svakog plana upravljanja riječnim slivom, potrebno dostaviti prelazni izvještaj u kojem je opisan napredak u provođenju planiranog programa mjera. Trebalo bi pružiti informacije o tome koje se mjere provode, kako, kada i ko ih provodi.

Na temelju naprijed navedenih zahtjeva, rok za finaliziranje i podnošenje prijelaznog izvještaja o provođenju *WFD RBM planova* je decembar 2012. godine. S obzirom da će prvi *Sava RBM plan* biti usvojen 2012. godine, mjere će biti operativne u 2015. godini.

Imajući na umu da je predloženo da 2. *plan* bude pripremljen 2015. godine, planirano je da se **u 2014. godini pripremi izvještaj o provođenju mjera**, kao posebno poglavlje drugog *Izveštaja o analizi sliva rijeke Save* [6]. Predviđa se da će biti moguće ispoštovati vremenski okvir obveza izvještavanja počevši od trećeg RBM ciklusa.

Provođenje *Programa mjera*, koji će biti dogovoren prvim i narednim *RBM planovima*, bi trebalo da bude isključiva odgovornost Strana *Okvirnog sporazuma*. Provođenje mogu da financiraju same Strane *Okvirnog sporazuma* i/ili ga je moguće financirati kroz različite oblike financiranja od strane EU (npr. IPA – za zemlje koje nisu članice EU, kohezioni i strukturni fondovi za zemlje članice), kao i preko ostalih međunarodnih financijskih institucija (npr. Svjetske banke).

- **Koordinacija integracije vodne politike sa ostalim politikama (npr. u oblasti plovidbe, hidroenergetike, upravljanja rizikom od poplava), kao i pitanjima klimatskih promjena**

Pitanja klimatskih promjena

Iako 1. *Sava RBM Plan* sadrži poglavlje koje se bavi pitanjem klimatskih promjena, zbog nedovoljnog znanja to pitanje nije u fokusu ovog ciklusa planiranja.

Međutim, trenutno se u slivu rijeke Save odvijaju neke važne aktivnosti koje se odnose na klimatske promjene. Dva projekta koja se trenutno provode bi u narednim godinama mogla da imaju velike utjecaje na planiranje upravljanja riječnim slivom.

Prvi projekat, koji financira i implementira Svjetska banka, provodi se analiza čiji je cilj da se popune nedostaci u znanju o utjecaju promjene klime na vodni sektor u jugoistočnoj Evropi i da se prikaže način na koji se povećava otpornost kritičnih infrastrukturnih investicija u oblastima upravljanja vodama i integralnog upravljanja vodnim resursima u regionu. Ovaj cilj će biti

ispunjen kroz razvoj i diseminaciju planova prilagođavanja klimatskim promjenama za izabrane riječne slivove u regionu, u kojim su locirane postojeće ili planirane investicije u vodnu infrastrukturu koje podržavaju Svjetska banka i nacionalne vlade. Sliv rijeke Save je prvi od ovih slivova u jugoistočnoj Evropi koji je izabran za ovu aktivnost. Sliv rijeke Save ima visok prioritet jer rezultati regionalnih klimatskih modela ukazuju na sveukupno smanjenje srednjeg godišnjeg oticaja za otprilike 15% do 30% do sredine ovog vijeka, što bi moglo da predstavlja izazov za sve investicije u ovom slivu. *Plan prilagođavanja klimatskim promjenama* za sliv rijeke Save će obuhvatiti karakterizaciju sliva pomoću izrade hidrološkog modela, procjenu utjecaja za određeni broj scenarija promjene klime s tim modelom, procjene alternativa za aktivnosti **prilagodljivog upravljanja** u podsektorima upravljanja vodama, uključujući: (i) plovidbu, (ii) hidroenergetiku, (iii) korištenje vode u poljoprivredi, (iv) zaštitu od poplava, i (v) ekonomsku analizu projekata na kojim se zasnivaju studije podsektora upravljanja vodama.

Drugi projekat, koji financira UNECE, nastoji da kroz proširenu i pojačanu suradnju zemalja sliva rijeke Save riješi pitanja prekograničnog upravljanja poplavama, uzimajući također u obzir i utjecaje promjene klime prema različitim scenarijima i predviđenim mogućim mjerama prilagođavanja. Neposredni cilj je da se pripremi osnova za izradu prvog *Plana upravljanja rizikom od poplava za sliv rijeke Save*, koji se zasniva na konceptu integralnog upravljanja poplavama i koji sadrži detaljnu razradu mogućih utjecaja klimatskih promjena na upravljanje poplavama u slivu i mjera prilagođavanja koje treba poduzeti u tim slučajevima.

Dobru osnovu za daljnje aktivnosti u slivu rijeke Save predstavlja suradnja na izradi strategije za prilagođavanje klimatskim promjenama za sliv rijeke Dunav, čiji je završetak planiran za kraj 2012. godine.

Sve naprijed navedene aktivnosti će predstavljati dobru osnovu za bolju razradu klimatskih promjena i odgovarajućih mjera prilagođavanja u 2. i narednim Sava RBM ciklusima.

Povezanost između upravljanja riječnim slivom (RBM) i upravljanja rizikom od poplava (FRM) (član 9 Okvirne direktive Evropske unije o vodama - EU WFD)

U skladu sa stavovima 1, 2 i 3 člana 9, ovo se posebno odnosi na:

- izradu prvih mapa opasnosti i rizika od poplava, kao i njihove kasnije revizije; one će biti rađene u koordinaciji sa, a mogu biti i integrirane u analize sliva predviđene članom 5 WFD;
- izradu prvih planova upravljanja rizikom od poplava i njihove kasnije revizije; oni će biti rađeni u koordinaciji sa, a mogu biti i integrirani u revizije *Planova upravljanja riječnim slivom*;
- aktivno sudjelovanje svih zainteresiranih strana.

Direktiva EU o poplavama definira jasne rokove za realizaciju svakog od svojih zahtjeva, koju je potrebno uskladiti sa srodnim zadacima iz EU WFD. Ovo se posebno odnosi na izradu mapa opasnosti i rizika od poplava koje bi mogle da budu integrirane u slijedeće izvještaje o karakterizaciji riječnog sliva. Nadalje, planove za upravljanje rizikom od poplava bi trebalo uskladiti sa planovima za upravljanje riječnim slivom, a mogli bi da budu integrirani i u njihove revizije. U slučaju sliva rijeke Save, predviđa se da će, kroz zajednički rad na *Programu razvoja plana upravljanja rizikom od poplava*, biti dogovoren i stepen njihove povezanosti.

Daljnji dijalog s ključnim sektorskim akterima/interesnim grupama (npr. hidroenergetika)

Dobro iskustvo zajedničkog rada ICPDR-a, Dunavske komisije i Savske komisije na razvoju i provođenju *Vodećih principa za razvoj unutarne plovidbe i zaštitu okoliša u slivu rijeke Dunav* [24] bi moglo poslužiti kao primjer za daljnje akcije na unaprijeđenju dijaloga sa drugim razvojno-orijentiranim sektorima u slivu rijeke Save. Ovaj napor će se fokusirati na pokretanje dijaloga o integriranju aspekata okoliša u sva dešavanja, u skladu sa zahtjevima WFD.

- **Dodatna razrada pitanja koja nisu određena kao pitanja od značaja za upravljanje vodama (SWMIs) u prvom ciklusu izrade *Sava RBM Plana*, već su potencijalno važna za budućnost (potreba za vodom, nanos, količina podzemnih voda, itd)**

Dalji rad na pitanjima od značaja, koja u prvom RBM ciklusu ipak nisu određena kao SWMIs – pitanja od značaja za upravljanje vodama – će biti dodatno razrađena u narednim godinama. Jedno od najvažnijih pitanja, koje u prethodnom periodu nije bilo elaborirano samo zbog nedovoljnih informacija, jeste pitanje nanosa. Pored toga, pažnja će biti posvećena pitanjima upravljanja podzemnim vodama, zajedno sa relevantnim tekućim aktivnostima, kao što je implementacija projekta *Zaštite i održivog korištenja sistema prekograničnih akvifera u Dinarskom kršu (DIKTAS)*.

Inicijalni koraci u pravcu uspostavljanja održivog upravljanja nanosom (član 8, član 10 i član 11 *Okvirnog sporazuma*)

Do sada se pitanjem upravljanja nanosom nije dovoljno bavilo. Savska komisija je pripremila nacrt *Protokola o upravljanju nanosom uz Okvirni sporazum o slivu rijeke Save*, koji smatra nanos suštinskim, integralnim i dinamičkim dijelom riječnog sliva, sa velikom vrijednosti za okoliš. *Protokol* regulira suradnju između Strana *Okvirnog sporazuma* na ovom pitanju, te osigurava održivo upravljanje nanosom u slivu rijeke Save tako što se bavi i pitanjima kvaliteta i kvantiteta nanosa. S obzirom da je upravljanje nanosom važan element upravljanja riječnim slivom, *Protokol* predstavlja korak u pravcu uspostavljanja održivog upravljanja vodama u slivu. Da bi se pokrenule aktivnosti u pravcu održivog upravljanja nanosom, potpisivanje i ratificiranje *Protokola* su suštinski. U skladu sa *Protokolom*, Strane *Okvirnog sporazuma* će biti obvezne da redovno razmjenjuju informacije o planiranom bagerovanju, kao i da izrade *Plan upravljanja nanosom za sliv rijeke Save*, najkasnije šest godina nakon što *Protokol* stupi na snagu.

Da bi se postigli glavni ciljevi *Okvirnog sporazuma* koji se odnose na razvoj i provođenje *Sava RBM Plana* sa *Programom mjera*, neophodno je:

- završiti *Sava RBM Plan*, uključujući *Program mjera*;
- osigurati i provesti proces javnih konsultacija;
- pratiti provođenje *Programa mjera*;
- pripremiti prijelazni izvještaj o provođenju *Programa mjera*, tri godine nakon objavljivanja prvog *RBM Plana*;
- provesti aktivnosti koje su relevantne za slijedeći ciklus *Sava RBM Plana* (npr. procjenu biodiverziteta i ekološkog statusa nanosa, vode i biota, procjenu promjene klime i razradu mjera prilagođavanja, reviziju pitanja od značaja za upravljanje vodama – SWMIs).
- objaviti, po mogućnosti radi konsultacija, prijelazni pregled pitanja od značaja za upravljanje vodama za 2. *RBM Plan*;
- pripremiti 2. *Sava RBM Plan*.

Da bi se postigli glavni ciljevi *Okvirnog sporazuma* koji se odnose na upravljanje nanosom, neophodno je:

- pripremiti program za razvoj *Plana upravljanja nanosom za sliv rijeke Save*;
- uspostaviti sistem razmjene podataka o kvalitetu nanosa (npr. priprema programa bagerovanja i uspostavljanje usklađenog sistema praćenja nanosa).

Priprema osnovnih dokumenata za razvoj slijedećeg ciklusa *RBM Plana* bi trebala da počne nakon finalizacije prvog *Sava RBM Plana*. To će biti urađeno na temelju analize nedostataka („gap“ analiza). Primjena dokumenata zavisi od mogućnosti financiranja u okviru različitih programa prekogranične suradnje (npr. Međudržavni program suradnje za jugoistočnu Evropu - SEE TCP) koji se periodično otvaraju.

4.3. Upravljanje poplavama

Pravna osnova za suradnju u oblasti upravljanja poplavama je, u širem kontekstu, definirana članom 13, stav 1 *Okvirnog sporazuma*, prema kojem će *Strane Okvirnog sporazuma uspostaviti usklađen ili zajednički sistem mjera, aktivnosti, upozoravanja i uzbunjivanja u slivu rijeke Save za vanredne utjecaje na vodni režim, uzrokovane poplavama (prirodnim ili vještački izazvanim), ledom, sušom ili nestašicom vode*.

Od uspostavljanja Savske komisije, upravljanje poplavama predstavlja jednu od glavnih oblasti suradnje priobitnih zemalja. U cilju dodatnog jačanja suradnje, Strane *Okvirnog sporazuma* su, kroz rad odgovarajućih stručnih grupa Savske komisije, izradile *Protokol o zaštiti od poplava uz Okvirni sporazum o slivu rijeke Save* [14]. Strane *Okvirnog sporazuma* su potpisale *Protokol* u junu 2010. godine.

Prema ovom *Protokolu*, priobitne zemlje savskog sliva su se dogovorile o suradnji na:

- pripremi *Programa razvoja Plana za upravljanja rizikom od poplava (FRM Plana)* za sliv rijeke Save;
- provođenju *Preliminarne procjene rizika od poplava*;
- pripremi *Mapa opasnosti i rizika od poplava*;
- razvoju *Plana za upravljanje rizikom od poplava za sliv rijeke Save*;
- uspostavljanju *Sistema za prognozu poplava, upozoravanje i uzbunjivanje u slivu rijeke Save*,
- razmjeni informacija od značaja za održivu zaštitu od poplava.

Njegovim stupanjem na snagu, nakon ratificiranja u nacionalnim skupštinama Strana *Okvirnog sporazuma*, *Protokol* će predstavljati snažan dodatak *Okvirnom sporazumu*, čiji je cilj stvaranje uvjeta za održivu zaštitu od poplava i provođenje zajednički dogovorenih aktivnosti Strana *Okvirnog sporazuma*. Posebno, *Protokol* pruža osnovu za postepeni razvoj zajedničkog ***Plana upravljanja rizikom od poplava***, u skladu sa *Direktivom Evropske unije o poplavama* (2007/60/EU) i u skladu sa *Konvencijom o vodama UNECE*.

S obzirom da se suradnja, koja se u ovoj specifičnoj oblasti odvija između Strana *Okvirnog sporazuma* kroz zajednički dogovorene aktivnosti pod okriljem Savske komisije, može okarakterizirati kao bogata po svojoj prirodi, Strane *Okvirnog sporazuma* su se na svom Drugom sastanku (2009) dogovorile da podrže već započete aktivnosti na unaprjeđenju zaštite od poplava u slivu rijeke Save i da ohrabre dalju suradnju Strana *Okvirnog sporazuma* na provođenju Preliminarne ocjene rizika od poplava, izradi mapa plavljenja i razvoju *FRM Plana* za sliv rijeke Save, kao i da podrže tekuće aktivnosti na identificiranju (i pripremi) usko povezanih projekata od zajedničkog interesa, kao što su nova hidrološka studija za sliv rijeke Save i studija mapiranja poplava za rijeku Savu [18].

U skladu sa naprijed opisanom snažnom opredjeljenosti, Savska komisija nastavlja sa već započetim aktivnostima koje su usmjerene na **jačanje zaštite od poplava u slivu rijeke Save**, kroz koordiniranje dogovorenih aktivnosti.

Slijedeće specifične zajedničke akcije su planirane u cilju jačanja zaštite od poplava u slivu.

- **Izrada zajedničkog *Plana upravljanja rizikom od poplava za sliv rijeke Save (Sava FRM Plan)***

Nakon usvajanja *Smjernica o vodi i prilagođavanju klimatskim promjenama* na petom sastanku strana *Konvencije o zaštiti i korištenju prekograničnih vodotoka i međunarodnih jezera* (tj. *Konvencije o vodama*) (Ženeva, 10-12. novembar 2009. godine), Strane *Okvirnog sporazuma* su odlučile da podrže provođenje *Smjernica* kroz program pilot projekata i platformu za razmjenu iskustava u oblasti prilagođavanja klimatskim promjenama u prekograničnom kontekstu. Sliv

rijeke Save je izabran kao jedan od pilot slivova za ovo testiranje. Kroz ovaj tekući projekat je planirano izvršenje određenih zadataka koji će dovesti do uspostavljanja zajedničkih ciljeva savskih zemalja u oblasti upravljanja rizikom od poplava u slivu rijeke Save, i to kroz:

- pripremu detaljnog *Programa za izradu Plana upravljanja rizikom od poplava (FRM Plana)* u slivu rijeke Save uključujući konsultacije i diskusiju sa Stranama *Okvirnog sporazuma* u cilju postizanja zajedničkog shvatanja ciljeva, strukture i sadržaja *FRM Plana* za sliv rijeke Save;
- pripremu pregleda već završenih i tekućih aktivnosti i njihovih nalaza koji se odnose na planiranje upravljanja rizikom od poplava u slivu rijeke Save, kao i srodnih inicijativa u slivu rijeke Dunav koje mogu imati utjecaj na rijeku Savu;
- identificiranje i procjenu postojeće legislative, strategija i planova koji se odnose na FRM planiranje i prilagođavanje klimatskim promjenama (prekogranično i nacionalno) koristeći također slične evidencije drugih projekata;
- procjenu podataka i informacija potrebnih za pripremu zajedničkog *FRM Plana* za sliv rijeke Save (hidrološki podaci, socio-ekonomski podaci, podaci o okolišu, stanju infrastrukture, itd), identificiranje izvora podataka na nacionalnom i međunarodnom nivou, pronalaženje nedostataka u podacima i definiranje strategije za prikupljanje podataka koji nedostaju.

Program, sa ostalim aktivnostima podrške, će biti završen do sredine 2012. godine. Jedan od ciljeva izrade *Programa* je postizanje dogovora o vremenskom okviru za pripremu *FRM Plana*. Kada se u obzir uzmu različiti nivoi spremnosti Strana *Okvirnog sporazuma* za primjenu *Direktive o poplavama*, jedan od izazova koji preostaje će biti donošenje odluke o tome da li su Strane spremne da ispoštuju rokove definirane *Direktivom o poplavama* u prvom ciklusu planiranja, koji će biti završen 2015. godine.

• **Zajedničke aktivnosti na preliminarnoj procjeni rizika od poplava i u izradi mapa opasnosti i rizika od poplava**

Neke aktivnosti koje imaju za cilj da podrže ovu specifičnu akciju su već započele. Razmjena informacija o aktivnostima na nacionalnom nivou se kontinuirano odvija kroz rad stalne stručne grupe za zaštitu od poplava. Ovo će biti dodatno intenzivirano u godinama koje slijede.

Ostale akcije koje su planirane u ovoj oblasti za sliv rijeke Save će biti:

- inicijalna ocjena podložnosti poplavama u slivu rijeke Save i identificiranje najosjetljivijih područja;
- koordiniranje razmjene informacija na izradi mapa opasnosti i rizika od poplava za sliv rijeke Save;
- usklađivanje nacionalnih metodologija izrade mapa plavljenja, ukoliko je izvodivo, ili bar dogovor o metodama pomoću kojih će se tumačiti informacije o opasnostima i rizicima od poplava u zajedničkim plavnim zonama.

• **Prilagođavanje upravljanja poplavama klimatskim promjenama**

Drugi sastanak Strana *Okvirnog sporazuma* (2009) je podsjetio da će klimatske promjene vjerojatno utjecati na aktivnosti upravljanja vodama u slivu rijeke Save, a podržao je dalja istraživanja o njihovim mogućim utjecajima, kao i razvoj integriranog pristupa koji obuhvata mjere ublažavanja i prilagođavanja, te usko povezane projekte [18]. Nadalje, ovo sve značajnije pitanje je također naglašeno u preambuli *Protokola o zaštiti od poplava uz Okvirni sporazum o slivu rijeke Save* [14]. Ove činjenice su odredile pravac za aktivnosti Savske komisije u oblasti upravljanja poplavama. Nekoliko važnih projekata, koji se trenutno provode u regionu (npr. *WATCAP*), se također bave utjecajima klimatskih promjena na upravljanje poplavama. Kroz

naprijed pomenuti projekat UNECE-a se planira izrada pregleda stanja u regionalnom modeliranju klimatskih promjena, prije svega onog koji se odnosi na utjecaj klimatskih promjena na podložnost poplavama. Uz to, do kraja 2012. godine će također biti osigurana preliminarna identifikacija i opis mogućih mjera prilagođavanja (troškovi, učinkovitost, prateće pojave, smanjenje podložnosti, izvodljivost implementacije, alternative, itd), izbor paketa mjera (dugoročne, srednjeročne i kratkoročne mjere, sprječavanje, pripravnost, otpornost, mjere odgovora i oporavka).

Ovo će predstavljati snažnu osnovu za daljnje zajedničke akcije u provođenju mjera prilagođavanja, koje će biti koordinirane uz pomoć Savske komisije.

- **Daljnje unaprijedne hidrološkog i hidrauličkog modela Save**

Aktivnosti na razvoju hidrološkog i hidrauličkog modela Save, koje se obavljaju zajednički sa Jedinicom za inženjeriju Vojske SAD-a (USACE), krajem 2010. godine rezultirale su navedenim modelima. Modeli, koji se zasnivaju na različitim podacima koje su prikupile Strane *Okvirnog sporazuma*, **imaju međusektorski karakter** jer se mogu potencijalno koristiti u brojnim prioritetnim akcijama u slivu rijeke Save, kao što su:

- uspostavljanje sistema prognoze i upozoravanja na opasnost od poplava za sliv rijeke Save,
- priprema mapa opasnosti i rizika od poplava,
- analiza velikih i malih voda,
- određivanje plovnih nivoa, itd.

Da bi se zadovoljile naprijed navedne potrebe, potrebno je kontinuirano dorađivanje modela.

U ovom smislu, modele, koji će biti smješteni u Sekretarijatu Savske komisije, će dorađivati nacionalne institucije Strana *Okvirnog sporazuma* neposredno nakon što budu dostupni novi podaci, a dorađene verzije će se dostavljati Sekretarijatu Savske komisije.

4.4. Sprječavanje i kontrola akcidenata

Postoje dva **specifična cilja** koja su relevantna za sveukupno provođenje *Okvirnog sporazuma* u oblasti sprječavanja i kontrole akcidenata.

- **Uspostavljanje održivog i efikasnog transnacionalnog sistema upravljanja mogućim pojavama prekograničnih utjecaja na vode, vodni režim i vodne ekosisteme u cijelom slivu rijeke Save** (član 13, stav 1 *Okvirnog sporazuma o slivu rijeke Save*)

Strane *Okvirnog sporazuma* su već povezane kroz sistem ranog upozoravanja na opasnost od akcidenata (AEWS), instrument za modeliranje propagacije zagađenja (DBAM) i mehanizme uzbuđivanja/upozoravanja koji povezuju institucije civilne zaštite (Glavni međunarodni centri za alarmiranje – PIAC). Ova struktura je razvijena u okviru ICPDR. Međutim, slučajna ispuštanja, koja su se u stvarnosti dešavala, su pokazala da sistem hitnog odgovora ne funkcioniše na najefikasniji način da bi adekvatno riješio problem i spriječio posljedice akcidenata na okoliš. Vremenski period koji protekne između prvog prijema informacije o ispuštanju i adekvatnih i efikasnih odgovora različitih institucija odgovornih za sprječavanje i kontrolu akcidenata je u većini slučajeva predug. Mjere zaštite nisu dovoljno efikasne zbog nedostatka komunikacije između različitih organizacija i lošeg sistema donošenja odluka u zemljama sliva rijeke Save. Glavni međunarodni centri za alarmiranje – PIAC – rade bez prestanka (24 sata / 7 dana sedmično) samo u Sloveniji i Hrvatskoj, dok je takav sistem u Bosni i Hercegovini i Republici Srbiji još uvijek u razvoju.

Da ostvari ovaj cilj, Savska komisija bi trebala stalno pratiti i promovirati razvoj transnacionalnog sistema upravljanja kroz redovne kontakte sa relevantnim tijelima Strana

Okvirnog sporazuma, dok bi se glavni napori Strana trebali fokusirati na uspostavljanje samog sistema.

• **Stalna obuka postojećih struktura odgovornih za sprječavanje i kontrolu akcidenata**

Obuka postojećih struktura se vrši kroz redovno testiranje osoblja zaposlenog u Glavnim međunarodnim centrima za alarmiranje (PIAC). Glavni ciljevi takvih testova su kontrola pripravnosti i reakcije osoblja PIAC-a u Stranama *Okvirnog sporazuma* na vanredne situacije koje uzrokuju ili prijete da uzrokuju neželjeni utjecaj na vodu i vodni ekosistem. Rezultati ovih testova će biti evaluirani u okviru Savske komisije i njenih stručnih grupa, a naročito u okviru Stalne Stručne grupe za sprječavanje i kontrolu akcidenata.

Da bi bili ispunjeni glavni ciljevi efikasnog sprječavanja i kontrole akcidenata, predviđene su slijedeće akcije:

- redovno testiranje postojećeg sistema kroz vršenje najavljenih i nenajavljenih testova;
- provođenje *Protokola o vanrednim situacijama uz Okvirni sporazum o slivu rijeke Save*, kako bi se ojačalo sprječavanje, pripravnost, odgovor i uzajamna pomoć Strana *Okvirnog sporazuma* u slučaju vanrednih situacija;
- izrada plana zaštite spašavanja u slučajevima zagađenja voda sliva rijeke Save.

Za ispunjenje glavnih ciljeva će biti važno da sva nacionalna tijela i organizacije odgovorne za sprječavanje i kontrolu akcidenata surađuju na temelju odredbi *Protokola o vanrednim situacijama uz Okvirni sporazum o slivu rijeke Save*, onda kada on stupi na snagu. Nakon ratificiranja, on će postati pravna osnova za održive i usklađene akcije u situacijama slučajnog zagađenja. Strane *Okvirnog sporazuma*, a naročito Bosna i Hercegovina i Republika Srbija, bi kroz razvoj nacionalne legislative prvenstveno trebale da uspostave efikasnu strukturu sprječavanja i kontrole akcidenata (APC) za reagovanje u vanrednim situacijama. Ovaj proces je odgovornost Strane/Strana kojih se tiče. Savska komisija bi mogla da promovira takve akcije kroz prezentaciju glavnih ciljeva i povezivanje novih institucionalnih aranžmana u tim Stranama sa postojećim AEWS sistemom.

Na nivou Savske komisije je predviđeno provođenje projekta *Plan zaštite i spašavanja u slučajevima zagađenja voda u slivu rijeke Save*, čiji je cilj da osigura stalnu vezu između institucija koje se bave upravljanjem vodama i onih uključenih u upravljanje stanjem pripravnosti i reagiranje u hitnim situacijama, radi osiguranja efikasnih mjera u slučaju slučajnih ispuštanja materija koje bi mogle utjecati na korištenje vode za različite namjene (voda za piće, uzgoj, navodnjavanje, industrija, plovidba, itd), kao i na kvalitet voda i vodnih ekosistema, a naročito područja od posebnog značaja. U svrhu efikasnog i produktivnog upravljanja potrebna je platforma za modeliranje i razmjenu informacija, putem koje će sva nadležna nacionalna tijela i institucije biti upozorene o eventualnim ispuštanjima opasnih materija, pratiti razvoj situacije i usklađeno djelovati na istu. Provođenje projekta zavisi od mogućnosti financiranja u okviru različitih transnacionalnih programa za suradnju (npr. Transnacionalni program za suradnju jugoistočne Evrope - SEE TCP) koji se povremeno otvaraju.

Za ostvarivanje ovog cilja, od Savske komisije se očekuje da preduzme vodeću ulogu u praćenju rezultata redovnih testiranja i organiziranju obuke za osoblje, kako bi se povećali operativni kapaciteti PIAC-a. Prije potpisivanja i ratificiranja *Protokola o vanrednim situacijama uz Okvirni sporazum o slivu rijeke Save*, Savska komisija i Strane *Okvirnog sporazuma* bi trebale poduzeti sve neophodne korake za provođenje projekata koji se bave jačanjem sistema podrške u donošenju odluka u slučaju vanrednih situacija, uključujući i štetne efekte na vodni režim i vodni ekosistem.

4.5. Međusektorska pitanja

Specifični ciljevi, koji su definirani u tekstu koji slijedi, odnose se na upravljanje informacijama, hidrološka i meteorološka pitanja, kao i na statistička pitanja koja su relevantna za provođenje *Okvirnog sporazuma*.

- **Uspostavljanje integralnog informacijskog sistema za sliv rijeke Save** (član 4 *Okvirnog sporazuma*, član 4 Dodatka I *Okvirnog sporazuma – Statuta Savske komisije*)

Uspostavljanje geografskog informacijskog sistema za rijeku Savu (Sava GIS-a), kao dijela integralnog informacijskog sistema za sliv rijeke Save, je neophodan korak koji će igrati važnu ulogu u upravljanju podacima i osiguravanju protoka informacija između Savske komisije i Strana *Okvirnog sporazuma*. Sistem će također postati vrijedan alat za informiranje šire javnosti o relevantnim činjenicama o slivu rijeke Save i zajedničkim akcijama i procesima, i to vizualizacijom postojećih informacija kroz Sava GeoPortal.

Glavni ciljevi su:

- uspostavljanje tačnog, pravovremenog, otvorenog i od platforme nezavisnog pristupa integriranim podacima, proizvodima, informacijama, servisima i sistemu alata, sa dovoljnom preciznošću da se bavi važnim pitanjima upravljanja vodama u slivu rijeke Save;
- osiguravanje dobrih kanala komunikacije u okruženju Savske komisije, za razmjenu i diseminaciju znanja o vodnim resursima, kao i za efikasno upravljanje riječnim slivom rijeke Save;
- stvaranje tehničkog konteksta i uspostavljanje okruženja u kojem će Strane Savske komisije biti u mogućnosti da rade u skladu sa otvorenim i interoperabilnim principima i kriterijumima.

U periodu od uspostavljanja Sekretarijata Savske komisije, zbog rastućih potreba za podacima i proizvodima GIS-a, Sekretarijat je učinio određene napore da se zadovolje zahtjevi za takvim informacijama, na *ad-hoc* osnovi. Najznačajniji napor u prikupljanju, analizi, editiranju podataka iz GIS-a i pripremi različitih mapa je učinjen u svrhu izrade *Izveštaja o analizi sliva rijeke Save* [6]. Iako su rezultati tog napora priznati, on se ne bi mogao prepoznati kao sistematičan pristup razvoju Sava GIS-a. Stvarna osnova za uspostavljanje GIS-a je bila izrada strateških i implementacijskih dokumenata za uspostavljanje Sava GIS-a, sa dogovorenim vizijom i principima.

Za uspostavljanje potpuno funkcionalnog Sava GIS-a, predviđene su slijedeće akcije:

- uspostavljanje Sava GeoPortala sa njegovim glavnim funkcijama koje obuhvataju sve zahtijevane informacije i komunikacionu strukturu, *u prvoj fazi*;
- izradu i implementaciju naprednih alata, servisa mapiranja i izvještavanja, kao i osnovnu aplikaciju i/ili osnovni sistem podrške u donošenju odluka, *u drugoj fazi*;
- proširenje zajedničkog modela podataka i uspostavljanje najnaprednije komponente servisa kao što je dinamičko izvještavanje i mapiranje, on-line praćenje i promatranje, i napredni sistem podrške u donošenju odluka, *u trećoj fazi*.

Prva faza uspostavljanja Sava GIS-a je već počela, uz finansijsku podršku Evropske komisije. Projekat „*Podrška Savskoj komisiji u pripremi i implementaciji Sava RBM Plana*” će biti završen do kraja 2011. godine. Rezultat projekta će biti uspostavljen Sava GeoPortal sa svojim glavnim funkcijama, koje obuhvataju sve zahtijevane informacije i komunikacionu infrastrukturu. Istovremeno će biti pripremljeni setovi ključnih podataka, kroz tekuće aktivnosti na izradi prvog *Sava RBM Plana*.

Za uspostavljanje Sava GIS-a je neophodno osigurati slijedeće:

- aktivnu uključenost nacionalnih tijela i njihovih stručnjaka, kroz poštovanje predloženih principa koji se odnose na ciljeve interoperabilnosti i osiguravanje redovnog ažuriranja usklađenih podataka;
- jačanje kapaciteta Sekretarijata Savske komisije za upravljanje Sava GeoPortalom;
- značajne financijske resurse.

Ključ uspjeha implementacije Sava GIS-a leži u sposobnosti Savske komisije da angažira dodatne kapacitete i resurse za kreiranje i manipuliranje sa većim brojem informacija, kao i da ih brže obrađuje.

Uspostavljanje Sava GIS, sistema zasnovanog na uslugama, će zavisiti od:

- opredjeljenosti Savske komisije da implementira projekat;
- potpune suradnje Strana Savske komisije i njihove volje da budu aktivno uključene;
- osiguravanja dovoljnih resursa u planiranom vremenskom okviru;
- spremnosti da se slijede predloženi principi koji se odnose na ciljeve interoperabilnosti i integriranje *INSPIRE* hidrografije i drugih tematskih specifikacija u postojeće GIS-ove Strana;
- osiguravanja konzistentnih, odgovarajućih, kvalitetnih i usklađenih podataka, kao i njihovog redovnog ažuriranja.

• **Jačanje platforme za razmjenu i korištenje hidroloških i meteoroloških informacija**
(član 4 *Okvirnog sporazuma*)

Aдекватne hidrološke i meteorološke informacije, kao i sistemi za prognozu i rano upozoravanje na opasnost od poplava su potrebni za integralno upravljanje vodnim resursima i upravljanje rizikom od poplava u slivu rijeke Save. Nadalje, dobra suradnja u razmjeni podataka i informacija između relevantnih institucija u Stranama *Okvirnog sporazuma* predstavlja ključni faktor za uspostavljanje i provođenje efikasnog sistema za prognozu i zaštitu od poplava. Prekid razmjene hidroloških i meteoroloških podataka, kao i funkcioniranja sistema upravljanja informacijama u posljednjim decenijama je imao značajan utjecaj na razmjenu podataka između nacionalnih hidro-meteoroloških službi u slivu rijeke Save i ograničio je njihovu sposobnost da proizvode, upravljaju i pružaju pravovremene, precizne i kvalitetne hidrološke informacije i usluge prognoziranja za nadležna tijela, glavne interesne grupe i širu javnost.

Platforma za razmjenu hidroloških i meteoroloških informacija će sadržavati slijedeće:

- **sistem za razmjenu hidroloških i meteoroloških podataka i informacija**, koji će pružati stalni pregled statusa vodnog režima u slivu, na temelju veza koje su uspostavljene između nacionalnih hidro-meteoroloških službi Strana i Savske komisije;
- *Hidrološki godišnjak*, koji pruža godišnji sažetak informacija o vodnom režimu u mjernim stanicama, koje su dogovorene kao relevantne na nivou sliva;
- *Hidrološka studija za sliv rijeke Save*, koja će se baviti svim meteorološkim i hidrološkim elementima koji su relevantni za integralno upravljanje vodama u slivu rijeke Save, i koja će se direktno koristiti u svim ključnim aktivnostima u okviru provođenja *Okvirnog sporazuma* (npr. razvoj plovidbe, izrada *RBM Plana*, *FRM Plana*, plana zaštite i spašavanja u slučajevima zagađenja voda), i
- **Hidrološki i meteorološki informacijski sistem i sistem za prognozu i upozoravanje na opasnost od poplava**, s ciljem unaprjeđenja upravljanja informacijama, sposobnosti hidrološkog prognoziranja i upozoravanja na opasnost od poplava u relevantnim nacionalnim tijelima.

Značajnu podršku efikasnoj razmjeni hidroloških i meteoroloških podataka i informacija može da pruži **sporazum o politici podataka**, koji bi trebalo da uspostave Strane *Okvirnog sporazuma* pod koordinacijom Savskom komisijom.

Platforma će pružati pouzdanu i mjerljivu osnovu za sve odluke i preporuke koje se odnose na održivo upravljanje vodnim resursima u slivu rijeke Save.

Uspostavljanje platforme je zahtjevan zadatak, koji uveliko zavisi od raspoloživih finansijskih sredstava. Pribavljanje financija će se primarno usmjeriti na različite programe prekogranične suradnje (npr. SEE TCP, IPA), međutim, značajan doprinos Strana *Okvirnog sporazuma* je potreban u svim naprijed pomenutim aktivnostima, u smislu njihovih ljudskih i finansijskih resursa.

Uspostavljanje platforme bi trebalo da bude glavna odgovornost Savske komisije, dok se od nacionalnih institucija očekuje da pruže doprinos efikasnom funkcioniranju i daljoj nadgradnji platforme kroz redovno obezbjeđivanje podataka.

- **Omogućavanje provođenja *Okvirnog sporazuma o slivu rijeke Save* u dijelu koji se odnosi na plovidbu i druga relevantna ekonomska pitanja, korištenjem statističkih metoda i tehnika kao alata**

Prikupljanje, obrada, analiza i tumačenje podataka u skladu sa precizno definiranim metodama i tehnikama svakako može doprinjeti boljem razumijevanju razmatranog procesa, čime se obezbjeđuje osnova za uspostavljanje odnosa, definiranje trendova, bolje planiranje aktivnosti i pravilno donošenje odluka. U tom cilju, neophodno je koristiti moderne i adekvatne statističke metode i tehnike, ne samo u oblasti plovidbe, već također i za analizu općih socio-ekonomskih karakteristika regiona, s ciljem podsticanja regionalnog razvoja.

Trenutno na nivou rijeke Save ne postoji organizirano i uniformno prikupljanje i obrađivanje relevantnih statističkih podataka (posebno onih relevantnih za flotu, prijevoz vodnim putevima, luke). Prikupljanje i obrada podataka se vrše na nacionalnom nivou i, u većini slučajeva, ne isključivo za sliv rijeke Save.

U ovom trenutku, kada se očekuje razvoj saobraćaja vodnim putevima, luka i drugih komercijalnih aktivnosti je očigledno da bi bilo korisno da se uspostavi efikasan sistem za prikupljanje i obradu statističkih podataka.

Moguće aktivnosti u ovom smislu obuhvataju:

- podsticanje redovnog korištenja najboljih statističkih principa, metoda i praksi za unaprjeđenje kvaliteta;
- razvoj sistema za prikupljanje podataka, njihovu obradu i analizu u skladu sa EU STAT;
- redovno prikupljanje i obrada podataka;
- diseminaciju podataka prema relevantnim interesnim grupama.

5. Sudjelovanje javnosti i uključivanje interesnih grupa u provođenje *Okvirnog sporazuma*

Sudjelovanje javnosti je suštinski princip u održivom upravljanju vodama, kako je zahtijevano *Okvirnom direktivom Evropske unije o vodama* (član 14) i *Okvirnim sporazumom o slivu rijeke Save* (član 21).

Glavni ciljevi učešća javnosti i uključivanja interesnih grupa su:

- osiguravanje sudjelovanja javnosti u provođenje *Okvirnog sporazuma* i *Okvirne direktive EU o vodama (WFD)*, kako bi se proces donošenja odluka učinio transparentnim i kako bi se dobila podrška za provođenje *Okvirnog sporazuma* i *EU WFD*;
- podizanje svijesti o pitanjima koja se odnose na upravljanje vodama, zaštitu voda i vodnih ekosistema i plovidbu;
- omogućavanje uspostavljanja efikasnih struktura i mehanizama za sudjelovanje javnosti;
- informiranje šire javnosti i mobiliziranje ključnih interesnih grupa za sudjelovanje u aktivnostima i strukturama na nivou sliva rijeke Save;
- mobiliziranje javnosti i ključnih interesnih grupa u pružanju podrške uspješnom provođenju i postizanju općih ciljeva *Sporazuma*.

Da bi se osigurali uspješna izrada i provođenje *Sava RBM Plana*, kao i sveukupno provođenje *Okvirnog sporazuma*, značajna pažnja se posvećuje pitanju sudjelovanja javnosti i uključivanja interesnih grupa. Međunarodno iskustvo je pokazalo da je preduvjet za održivo upravljanje vodnim resursima uopće, a posebno za uspješan razvoj i provođenje RBM planova, zapravo efikasno uključivanje različitih interesnih grupa iz pribrežnih zemalja, na svim odgovarajućim nivoima. Ovo posljednje je također jedna od osnovnih odredbi *EU WFD* i *Okvirnog sporazuma*.

U slučaju sliva rijeke Save, evidentno, proces suradnje je došao do tačke kada se mogu shvatiti sve koristi uključivanja interesnih grupa. Da bi se to desilo, proces njihovog angažiranja mora biti struktuiran. Pored toga, najvjerojatnije je – prema međunarodnom iskustvu – da će, dok provođenje *Okvirnog sporazuma* napreduje, ili interesne grupe „zahtijevati“ svoje uključivanje jer će od njih biti traženo da primjenjuju odluke u skladu sa *Okvirnim sporazumom*, ili će postati neophodno da one budu uključene kako bi odluke u skladu sa *Okvirnim sporazumom* bile „primjenjive“.

Angažiranje korisnika vode i ključnih interesnih grupa u upravljanje slivom rijeke Save kroz uspostavljen mehanizam može dodati vrijednost trenutnim naporima i pomoći da se produktivno krene naprijed sa efikasnim provođenjem *Okvirnog sporazuma* u skladu sa *EU WFD*. Takav pristup „od dna prema vrhu“ (bottom-up) bi komplementarno funkcionirao sa zvaničnim procesom suradnje koji slijede Strane *Okvirnog sporazuma*. Bio bi vođen i nadgledan od strane Savske komisije na prekograničnom nivou i od strane nadležnih tijela Strana *Okvirnog sporazuma* na nacionalnom nivou.

Imajući na umu naprijed navedeno, generalno je planirano da glavni ciljevi procesa sudjelovanja javnosti i uključivanja interesnih grupa u provođenje *Okvirnog sporazuma* (i *EU WFD*) budu postignuti na dva nivoa.

Prvi nivo ima za cilj kompletiranje i jačanje procesa sudjelovanja javnosti u svrhu izrade i provođenja *Sava RBM Plana*. Ovaj nivo uključuje:

- pripremu analize interesnih grupa, koja će osigurati neophodne informacije za korake i strukture dizajniranja kojim će se kreirati uvjeti za smisleno sudjelovanje javnosti i uključivanje interesnih grupa;
- pripremu plana sudjelovanja javnosti, koji će (i) omogućiti uključivanje interesnih grupa, (ii) stvoriti uvjete za povećanje transparentnosti procesa donošenja odluka, (iii) omogućiti

podizanje svijesti među interesnim grupama o pitanjima koja se odnose na upravljanje riječnim slivom, te stoga i njihovo mobiliziranje za sudjelovanje u aktivnostima i strukturama na nivou sliva rijeke Save, (iv) omogućiti uspostavljanje efikasnih struktura i mehanizama za uključivanje interesnih grupa, i (v) pomoći u mobiliziranju javnosti i ključnih interesnih grupa za sudjelovanje u provođenju i ostvarivanju ciljeva *Okvirnog sporazuma*.

Primarna ciljna grupa ovih aktivnosti, koje se već provode u sklopu granta Evropske komisije Savskoj komisiji u cilju izrade i provođenja prvog *Sava RBM Plana*, su ključne interesne grupe, tj. glavni korisnici vode u slivu rijeke Save.

Drugi nivo procesa sudjelovanja javnosti i uključivanja interesnih grupa ima za cilj daljnje unaprjeđenje i proširenje uključivanja interesnih grupa u proces provođenja *Okvirnog sporazuma*, i traženje sinergije između pristupa „od vrha prema dnu“ i „od dna prema vrhu“. U ovom smislu, posebna pažnja će biti posvećena istraživanju mogućnosti i elaboriranju opcija za uspostavljanje platforme većeg broja interesnih grupa koja bi imala za cilj obezbjeđivanje slijedećih koristi:

- omogućavanje efikasne koordinacije uključivanja interesnih grupa u aktivnosti Savske komisije i pružanje podrške u ostvarivanju ciljeva *Okvirnog sporazuma*;
- omogućavanje dvosmjerne interakcije, uključujući pružanje informacija prema i dobijanje savjeta od strane čitavog niza različitih interesnih grupa u slivu.

Do sada su glavne interesne grupe iz vladinog i nevladinog sektora bile uključene u provođenje *Okvirnog sporazuma*. Osnovna svrha platforme većeg broja interesnih grupa bi bilo omogućavanje ili daljnje jačanje uključenosti civilnog, akademskog i poslovnog sektora.

Radi ilustracije, projekat o doprinosu sektora malih i srednjih preduzeća održivom razvoju sliva rijeke Save, uključujući i akademski i poslovni sektor, će biti pokrenut i implementiran u okviru ovih aktivnosti.

Provođenje aktivnosti koje su predviđene za osiguravanje aktivne uključenosti šireg spektra interesnih grupa u provođenje *Okvirnog sporazuma* će zavisiti od raspoloživih finansijskih sredstava na nacionalnom nivou, na nivou sliva i na međunarodnom nivou (npr. UNESCO).

U oblasti sudjelovanja javnosti i uključivanja interesnih grupa, glavna odgovornost Savske komisije je uspostavljanje procesa sudjelovanja javnosti kroz analizu interesnih grupa i izradu plana sudjelovanja javnosti. S druge strane, stvaranje uvjeta za provođenje plana sudjelovanja javnosti uglavnom zavisi od uključivanja relevantnih struktura Strana *Okvirnog sporazuma* koje bi trebale promovirati neophodnost sudjelovanja javnosti i aktivnog uključivanja glavnih interesnih grupa u provođenje *Okvirnog sporazuma* i *Sava RBM Plana* kroz sve načine komunikacije.

6. Praćenje provođenja *Okvirnog sporazuma*

U skladu sa članom 21. *Okvirnog sporazuma*, razvijena je metodologija stalnog praćenja provođenja *Sporazuma*, koja je usvojena na Prvom sastanku Strana *Okvirnog sporazuma* (Zagreb, 1. juni 2007. godine), sa primarnim ciljem da se osigura pravovremeno pružanje informacija o provođenju *Okvirnog sporazuma* svim zainteresiranim stranama i široj javnosti.

Metodologija u osnovi uvodi mehanizam redovnog izvještavanja Strana *Okvirnog sporazuma*, kao i odgovornosti Savske komisije kojim će se doprinjeti transparentnosti procesa provođenja *Okvirnog sporazuma*.

Prema metodologiji, Strane *Okvirnog sporazuma* bi, prije svakog Sastanka Strana, trebale podnijeti Savskoj komisiji sveobuhvatan izvještaj o provođenju *Okvirnog sporazuma* u svojoj zemlji i osigurati da tijela nadležna za provođenje *Okvirnog sporazuma* obezbijede dostupnost izvještaja za interesne grupe i širu javnost. Nacionalni izvještaji, kao i sveukupni izvještaj o provođenju *Okvirnog sporazuma*, koji priprema Savska komisija na temelju nacionalnih izvještaja, se postavljaju na internet stranicu Savske komisije.

Pored toga, u okviru Savske komisije je uspostavljen određeni broj mehanizama radi stalnog pružanja informacija o provođenju *Okvirnog sporazuma* prema interesnim grupama i široj javnosti, uključujući službenu internet stranicu Savske komisije, bilten *Savski vjesnik (Sava NewsFlash)*, publikacije, članke za štampu, novinarske konferencije i saopćenja za medije, savjetodavne radionice, javne prezentacije (npr. projekata) i ostale sastanke sa interesnim grupama. Važna aktivnost u ovom smislu je proslava Dana rijeke Save, koji se obilježava 1. juna, a koja podrazumijeva organizaciju niza dešavanja svake godine s ciljem promoviranja visokog ekološkog i ekonomskog potencijala sliva rijeke Save i informiranja interesnih grupa i javnosti o rezultatima postignutim kroz provođenje *Okvirnog sporazuma*.

Važan doprinos praćenju provođenja *Okvirnog sporazuma* daju vladine i nevladine organizacije koje imaju status promatrača u Savskoj komisiji, kao i institucije/organizacije na nivou Dunava i šire, s kojim Savska komisija surađuje (tj. Međunarodna komisija za zaštitu rijeke Dunav, Dunavska komisija, UNECE, institucije Evropske komisije i mnoge druge).

Praćenje provođenja *Okvirnog sporazuma* postaje sve zahtjevniji proces, s obzirom da se okvir neprestano proširuje protokolima uz *Sporazum*. Zato redovna analiza metodologije praćenja od strane Savske komisije i Strana *Okvirnog sporazuma*, kao i unaprjeđen doprinos Strana ovom procesu predstavljaju ključ za uspješno praćenje provođenja, a koriste i uspješnom provođenju samog *Okvirnog sporazuma*.

7. Dodaci

DODATAK 1: LISTA TIJELA NADLEŽNIH ZA PROVOĐENJE OKVIRNOG SPORAZUMA (*FASRB*)

DODATAK 2: LISTA PREDSTAVNIKA U SAVSKOJ KOMISIJI

DODATAK 3: LISTA SKRAĆENICA I AKRONIMA

Dodatak 1: Lista tijela odgovornih za provođenje Okvirnog sporazuma o slivu rijeke Save

Zemlja	Nadležna nacionalna tijela	Adresa
Bosna i Hercegovina	Ministarstvo komunikacija i transporta BiH	Trg Bosne i Hercegovine 1, 71 000 Sarajevo
	Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH	Musala 9, 71 000 Sarajevo
	Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske	Trg Republike Srpske 1, 78 000 Banjaluka
	Federalno Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede	Maršala Tita 15, 71 000 Sarajevo
	Ministarstvo saobraćaja i veza Republike Srpske	Trg Republike Srpske 1, 78 000 Banjaluka
	Federalno Ministarstvo prometa i komunikacija	Braće Fejića, 88 000 Mostar
	Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju Republike Srpske	Trg Republike Srpske 1, 78 000 Banjaluka
	Federalno Ministarstvo okoliša i turizma	Alipašina 41, 71 000 Sarajevo
	Vlada Brčko distrikta BiH	Bulevar mira 1, 76 100 Brčko
Republika Hrvatska	Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture	Prisavlje 14, 10 000 Zagreb
	Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnog gospodarstva	Babonićeva 121, 10 000 Zagreb
Republika Srbija	Ministarstvo poljoprivrede, trgovine, šumarstva i vodoprivrede	Bulevar umetnosti 2a, 11070 Novi Beograd
	Ministarstvo životne sredine, rudarstva i prostornog planiranja	Omladinskih brigada 1, 11070 Novi Beograd
	Ministarstvo za infrastrukturu i energetiku	Nemanjina 22-26, 11000 Beograd
	Ministarstvo spoljnih poslova	Kneza Miloša 24-26, 11000 Beograd
	Republički hidrometeorološki zavod Srbije	Kneza Višeslava 66, 11000 Beograd
	Republički geodetski zavod	Bulevar vojvode Mišića 39, 11000 Beograd
Republika Slovenija	Ministarstvo vanjskih poslova	Prešernova cesta 25, 1001 Ljubljana, P.P. 481
	Ministarstvo okoliša i prostornog uređenja	Dunajska cesta 48, 1000 Ljubljana
	Ministarstvo privrede	Kotnikova 5, 1000 Ljubljana
	Ministarstvo prometa	Langusova ulica 4, 1535 Ljubljana
	Kancelarija Vlade RS za lokalnu samoupravu i regionalnu politiku	Kotnikova 28, 1000 Ljubljana
	Kancelarija Vlade RS za razvoj	Gregorčičeva 25, 1000 Ljubljana

Dodatak 2: Lista predstavnika u Savskoj komisiji

MEĐUNARODNA KOMISIJA ZA SLIV RIJEKE SAVE				
Sjedište: Vladimira Nazora 61, Zagreb, Hrvatska; e-mail: isrbc@savacommission.org				
Zemlja	Ime i prezima	Funkcija	Kontakt	
			Telefon	E-mail
Bosna i Hercegovina	Kemal Karkin	Član	+ 387 33 269 470	pidtrans@bih.net.ba
	Savo Gluvić	Zamjenik člana	+ 387 51 813 068	vpsava@zona.ba
Republika Hrvatska	Mario Babić	Predsjedavajući	+ 385 1 616 9090	mario.babic@pomorstvo.hr
	Ružica Drmić	Zamjenik člana	+ 385 1 6307 353	ruzica.drmic@voda.hr
Republika Srbija	Aleksandar Prodanović	Član	+ 381 11 311 5370	a.prodanovic@minpolj.gov.rs
	Miladin Avramov	Zamjenik člana	+ 381 11 3131 357	miladin.avramov@ekoplan.gov.rs
Republika Slovenija	Mitja Bricelj	Član	+ 386 1 478 7464	mitja.bricelj@gov.si
	Aleksander Čičerov	Zamjenik člana	+ 386 1 478 2036	Aleksander.Cicerov@gov.si
SEKRETARIJAT SAVSKE KOMISIJE				
	Dejan Komatina	Sekretar	+385 1 4886 960	dkomatina@savacommission.org

DODATAK 3: LISTA SKRAĆENICA I AKRONIMA

Skraćenica/ Akronim	Opis
ADN	European Agreement concerning the International Carriage of Dangerous Goods by Inland Waterways / Evropski sporazum o međunarodnom prijevozu opasnog tereta unutarnjim vodnim putevima
BA / BiH	Bosnia and Herzegovina Bosna i Hercegovina
EG	Expert Group Stručna grupa
EIA	Environmental Impact Assessment / Procjena utjecaja na okoliš
ENC	Electronic Navigation Chart Elektronska navigacijska karta
EU	European Union Evropska unija
EU FP7	EU 7th Framework Programme 7. okvirni program Evropske unije
FASRB	Framework Agreement on the Sava River Basin Okvirni sporazum o slivu rijeke Save
FRM	Flood Risk Management Plan upravljanja poplavama
GIS	Geographical Information System Geografski informacijski sistem
HR	Republic of Croatia Republika Hrvatska
ICPDR	International Commission for the Protection of the Danube River Međunarodna komisija za zaštitu rijeke Dunav
IFI	International Financial Institution Međunarodne financijske institucije
ISRBC	International Sava River Basin Commission (Sava Commission) Međunarodna komisija za sliv rijeke Save / Savska komisija
IWT	Inland Waterway Transport / Prijevoz unutarnjim vodnim putevima
<i>NAIADES</i>	Navigation and Inland Waterway Action and Development in Europe / Akcijski program Evropske komisije za promoviranje unutarnjeg vodnog prometa u Evropi
NVO / NGO	Non-Governmental Organization Nevladina organizacija
PEG RBM	Permanent Expert Group for River Basin Management Stalna stručna grupa za upravljanje riječnim slivom
PEG NAV	Permanent Expert Group for Navigation / Stalna stručna grupa za plovidbu
PEG FP	Permanent Expert Group for Flood Prevention Stalna stručna grupa za zaštitu od poplava
PEG APC	Permanent Expert Group for Accident Prevention and Control Stalna stručna grupa za sprječavanje i kontrolu akcidenata
PIAC	Principal International Alert Center Glavni međunarodni centar za alarmiranje

Skraćenica/ Akronim	Opis
RBM	River Basin Management Upravljanje riječnim slivom
RIS	River Information Services Riječni informacijski servisi
RS	Republic of Serbia Republika Srbija
SI	Republic of Slovenia Republika Slovenija
SWMI	Significant Water Management Issue Pitanja od značaja za upravljanje vodama
UNECE	United Nations Economic Commission for Europe Ekonomska komisija Ujedinjenih nacija za Evropu
WFD	EU Water Framework Directive (Directive 2000/60/EC) Okvirna direktiva EU o vodama
WISE	Water Information System for Europe Evropski informacijski sistem za vode

8. Reference

- [1] Okvirni sporazum o slivu rijeke Save, 2002 / Framework Agreement on the Sava River Basin, 2002, http://www.savacommission.org/basic_docs.
- [2] *Protokol o režimu plovidbe uz Okvirni sporazum o slivu rijeke Save*, 2004 / *Protocol on Navigation Regime to the FASRB*, 2004, http://www.savacommission.org/basic_docs.
- [3] *Deklaracija Prvog sastanka Strana Okvirnog sporazuma o slivu rijeke Save*, 2007 / *Declaration of the 1st Meeting of the Parties to the FASRB*, 2007, http://www.savacommission.org/event_detail/1/19/165.
- [4] *Strategija za provođenje Okvirnog sporazuma o slivu rijeke Save (FASRB)*, 2008 / *Strategy on Implementation of the FASRB*, 2008, ISRBC, http://www.savacommission.org/basic_docs.
- [5] *Izvještaj o provođenju Okvirnog sporazuma o slivu rijeke Save (FASRB) i o radu Savske komisije za period 1. april 2007 – 31. mart 2009. godine*, Izvještaj usvojen na Drugom sastanku Strana Okvirnog sporazuma 1. juna 2009. godine, 2009, Savska komisija / *Report on implementation of the FASRB and work of the ISRBC for the period April 1, 2007 – March 31, 2009*, Report adopted by the 2nd Meeting of the Parties to the FASRB on 1 June 2009, 2009, ISRBC, http://www.savacommission.org/event_detail/1/19/164.
- [6] *Izvještaj o analizi sliva rijeke Save*, 2009, Savska komisija / *Sava River Basin Analysis Report*, 2009, ISRBC, <http://www.savacommission.org/publication>.
- [7] *Izvještaj o analizi sliva rijeke Save – Sažetak*, 2010, Savska komisija / *Sava River Basin Analysis Summary*, 2010, ISRBC, <http://www.savacommission.org/publication>.
- [8] *Obnova i razvoj plovidbe na slivu rijeke Save*, 2009, Savska komisija / *Rehabilitation and Development of Navigation in the Sava River Basin*, 2009, ISRBC.
- [9] *Pravila o sigurnosti i tehničkim pitanjima plovidbe*, 2009, Savska komisija / *Rules related to Safety and Technical Issues of Navigation*, 2009, ISRBC, <http://www.savacommission.org/decision>.
- [10] *Pred-studija izvodljivosti za obnovu i razvoj plovnog puta rijeke Save*, 2007, Savska komisija / *Pre-feasibility Study for Rehabilitation and Development of the Sava River Waterway*, 2007, ISRBC, <http://www.savacommission.org/project>.
- [11] *Studija izvodljivosti za obnovu i razvoj plovidbe i prijevoza na plovnom putu rijeke Save*, 2008, Savska komisija / *Feasibility Study for Rehabilitation and Development of Navigation and Transport on the Sava River Waterway*, 2008, ISRBC, <http://www.savacommission.org/project>.
- [12] *Protokol o sprječavanju zagađenja vode prouzrokovanog plovidbom uz Okvirni sporazum o slivu rijeke Save*, 2009 / *Protocol on Prevention of Water Pollution caused by Navigation to the FASRB*, 2009, http://www.savacommission.org/basic_docs.
- [13] *Plan za sprječavanje poplava – sliv rijeke Save*, 2009, Međunarodna komisija za zaštitu rijeke Dunav i Savska komisija / *Flood Action Plan - Sava River Basin*, 2009, ICPDR & ISRBC, <http://www.savacommission.org/publication>.
- [14] *Protokol o zaštiti od poplava uz Okvirni sporazum o slivu rijeke Save*, 2010 / *Protocol on Flood Protection to the FASRB*, 2010, http://www.savacommission.org/basic_docs.
- [15] *Sava GIS Strategija*, 2008, Savska komisija / *Sava GIS Strategy*, 2008, ISRBC, http://www.savacommission.org/basic_docs.
- [16] *Hidrološki godišnjak sliva rijeke Save za 2006. godinu*, 2010, Savska komisija / *The 2006 Hydrological Yearbook of the Sava River Basin*, 2010, ISRBC, <http://www.savacommission.org/publication>.

- [17] *Strategija Evropske unije za dunavski region*, 2010, Evropska komisija / *EU Strategy for the Danube Region*, 2010, European Commission, http://ec.europa.eu/regional_policy/cooperation/danube/index_en.htm.
- [18] *Deklaracija Drugog sastanka Strana Okvirnog sporazuma o slivu rijeke Save*, 2009 / *Declaration of the 2nd Meeting of the Parties to the FASRB*, 2009, http://www.savacommission.org/event_detail/1/19/164.
- [19] *Odluka br. 21/09 Savske komisije*, 2009, Savska Komisija / *Decision 21/09 of the ISRBC*, 2009, ISRBC, <http://www.savacommission.org/decision>.
- [20] *Odluka br. 01/10 Savske komisije*, 2010, Savska Komisija / *Decision 01/10 of the ISRBC*, 2010, ISRBC, <http://www.savacommission.org/decision>.
- [21] *Izveštaj sastanka "Podsticanje implementacije Okvirnog sporazuma o slivu rijeke Save u oblastima upravljanja vodama i okoliša"*, 2010, Savska komisija / *Report from the Meeting „Fostering the FASRB implementation in the fields of water management and environment“*, 2010, ISRBC, http://www.savacommission.org/event_detail/0/0/203/3.
- [22] *Plan upravljanja slivom rijeke Dunav*, 2009, Međunarodna komisija za zaštitu rijeke Dunav / *Danube River Basin Management Plan*, 2009, ICPDR, http://www.icpdr.org/icpdr-pages/danube_rbm_plan_ready.htm.
- [23] *Sliv Dunava: zajedničke vode – zajedničke odgovornosti*, Dunavska deklaracija koju su usvojila ministarstva okoliša 16. februara 2010, 2010 / *Danube basin Shared waters – Joint responsibilities*, Danube Declaration adopted by the Ministers of Environment on 16 February 2010, 2010, <http://www.icpdr.org/icpdr-pages/mm2010.htm>.
- [24] *Zajednička izjava o vodećim principima u razvoju unutarnje plovidbe i zaštite okoliša u slivu Dunava*, 2008, Međunarodna komisija za zaštitu rijeke Dunav, Dunavska komisija i Savska komisija / *Joint Statement on Guiding Principles for the Development of Inland Navigation and Environmental Protection in the Danube River Basin*, 2008, ICPDR, DC & ISRBC, http://www.savacommission.org/basic_docs.
- [25] *Priručnik o dobrim praksama u održivom planiranju vodnih puteva*, 2010, Međunarodna komisija za zaštitu rijeke Dunav / *Manual on Good Practices in Sustainable Waterway Planning*, 2010, ICPDR, http://transfer.message.at/_ZJyVSK80VdDitR.
- [26] *Evropa 2020 – Evropska strategija za pametan, održiv i inkluzivan rast*, 2010, Evropska komisija / *Europe 2020 – A European Strategy for Smart, Sustainable and Inclusive Growth*, 2010, European Commission, http://europa.eu/press_room/pdf/complet_en_barroso_007_-_europe_2020_-_en_version.pdf.
- [27] *Studija o planiranju i reguliranju rijeke Save* 1972, UNDP / *Study on Planning and Regulation of the Sava River*, 1972, UNDP.